

HANDELS-
DEPARTEMENTET

BLANDADE KREDITER

— förmånlig kreditgivning i samband med
svensk export till u-länder

Rapport av en
interdepartemental arbetsgrupp

Ds H 1980:3

INNEHÅLL

	SAMMANFATTNING	1
1	INLEDNING	10
2	VAD MENAS MED BLANDADE KREDITER	12
2.1	Varifrån kommer begreppet blandade krediter?	12
2.2	Vissa internationellt överenskomna definitioner	14
2.2.1	OECD:s utvecklingskommitté (DAC)	14
2.2.2	Consensus-överenskommelsen	17
2.3	Arbetsgruppens definition av blandade krediter	19
2.4	Avgränsning av utredningsuppdraget	20
3	U-LÄNDERNAS KAPITALIMPORT OCH SKULDSITUATION	25
4	FÖREKOMSTEN AV BLANDADE KREDITER FRÅN ANDRA GIVARLÄNDER	34
4.1	Utformning av andra länders system för blandade krediter	35
4.2	Notifikationer inom ramen för consensus-överenskommelsen	37
4.3	Sammanfattning av intressanta drag i olika länders utformning av blandade krediter	41
5	STATLIGA INSATSER SOM PÅVERKAR U-LÄNDERNAS IMPORT FRÅN SVERIGE	58
5.1	Det svenska biståndet	60
5.1.1	Det multilaterala svenska biståndet	60
5.1.2	Det bilaterala svenska biståndet	63

5.2	Insatser med u-landspolitisk inriktning	65	7	FÖRSLAG TILL SYSTEM FÖR BLANDADE KREDITER	98
5.2.1	U-landspolitiskt orienterade organ	65	7.1	Förslagets huvuddrag	98
5.2.2	Samarbetsavtal	68	7.2	Länderkrets	99
5.3	Vissa insatser i exportfrämjande syfte	70	7.3	Produkter och projekt	101
5.4	Insatser för att underlätta kreditfinansiering av svensk export	72	7.4	Kreditform och organisation	103
5.4.1	Exportkreditnämnden (EKN)	72	7.5	Regeringsavtal	108
5.4.2	Exportkreditfinansiering via AB Svensk Exportkredit (SEK)	76	7.6	Kreditvillkor	109
5.4.3	Exportkreditfinansiering via Nordiska Investeringsbanken (NIB)	79	7.7	Fördelning av statsfinansiell kostnad	110
5.4.4	Finansiering av fartygsexport till u-länder	79	7.8	Omfattning och finansiering av svenska blandade krediter	113
6	ÖVERVÅGANDEN OM BEHOV AV ETT SYSTEM FÖR BLANDADE KREDITER	81	7.9	Garantiordning	116
6.1	Vissa utvecklingstendenser i svenskt bistånd	82	7.10	Schematisk översikt över gången hos ett ärende enligt arbetsgruppens förslag till konstruktion av svenska blandade krediter.	117
6.2	U-ländernas krav på ökade resursöverföringar	85	7.11	Ikraftträdande m.m.	119
6.3	U-ländernas intresse av mjuka krediter som resursöverföringsmekanism	86		BILAGA	121
6.4	Finns ett eget svenskt intresse av att öka kreditgivningen till u-länderna?	89			
6.5	Risken för ökad och spridd internationell kreditkonkurrens	92			
6.6	Har Sverige råd att erbjuda u-länder mjuka krediter?	94			
6.7	Slutsats	96			

SAMMANFATTNING

Blandade krediter betecknar en viss typ av förmånlig kreditgivning till mottagare i u-länder. Sådana krediter består av en blandning av biståndsmedel, eller andra statsmedel och exportkrediter, därav namnet. Blandade krediter är förmånligare för mottagaren än sedvanliga exportkrediter men mindre förmånliga än enbart bistånd. De används för att finansiera import av varor och tjänster från kreditgivande land.

Biståndskrediter med ett s.k. gåvoelement på minst 25% omfattas inte av den internationella överenskommelse som ingåtts om begränsning av statsstödd exportkreditgivning, den s.k. consensus-överenskommelsen. Den särbehandlar också bundna biståndskrediter och blandade krediter med ett gåvoelement på mellan 15 och 25%.

Under de senaste åren har blandade krediter börjat erbjudas av allt fler länder. I samband med statsmakternas behandling av frågan om exportfinansiering m.m. (prop. 1978/79:155) aviserades en utredning om blandade krediter. En interdepartemental arbetsgrupp tillsattes den 1 april 1979 med uppdrag att kartlägga behovet av och utreda förutsättningarna för ett införande av svenska blandade krediter. Skulle övervägande skäl tala för sådan kreditgivning hade gruppen att även utarbeta förslag till dess utformning.

Arbetsgruppen har funnit anledning göra vissa avgränsningar av utredningsuppdraget. Sålunda behandlas endast frågan om statsstödd kreditgivning till u-länder. Arbetsgruppen har inte sett det som sin uppgift att försöka göra en jämförande utvärdering av andra finansiella arrangemang eller export-

främjande åtgärder som kan tänkas förekomma i samband med export av varor och tjänster till u-länder. Gruppen har heller inte behandlat frågan om förmånlig kreditgivning via multilaterala kanaler utan har helt koncentrerat sig på blandade krediter i ett bilateralt perspektiv.

Arbetsgruppen har valt att definiera begreppet blandad kredit på följande sätt: En blandad kredit är en överföring av finansiella resurser, i samband med export från kreditgivande land till u-länder, som innehåller inslag av statsmedel och vars gåvoelement uppgår till 15% eller mer, beräknat enligt DAC:s normer.

Arbetsgruppen har funnit u-ländernas stora behov av krediter från utlandet väl dokumenterat. Inhemskt sparande räcker i de flesta u-länder inte för att finansiera planerade utvecklingssatsningar. Exportintäkterna är heller inte tillräckliga för att täcka dessa länders utgifter i utländsk valuta. U-länder finansierar så gott som all import av investeringsvaror med exportkrediter och annan långfristig utländsk upplåning. De lånar även utomlands för andra ändamål. Flertalet u-länder är i dag nettolåntagare och deras utlandsskuld växer. Det traditionella biståndet ökar inte i tillräckligt snabb takt för att täcka behoven av extern finansiering. I allt fler sammanhang framförs nu krav på nya former för förmånlig finansiering av u-ländernas utvecklingssatsningar. Olika former för ökade överföringar av resurser till u-länderna diskuteras sedan en tid tillbaka i internationella fora.

Sverige möter nu allt oftare önskemål från u-länderna om att bilateralt bevilja krediter på förmånliga villkor. Programländer ser blandade krediter

som ett komplement till det traditionella biståndet. Inom vårt bredare samarbete med vissa u-länder och även i kontakter med andra u-länder efterfrågas förmånligare krediter för att finansiera ett mer aktivt svenskt deltagande i olika utvecklingsprogram.

Våra instrument för att främja u-ländernas utveckling och vårt samarbete med dessa har undan för undan byggts ut. På finansieringssidan har vi dock inte lika utvecklade system som andra i-länder. Dessa kan erbjuda förmånlig finansiering där återbetalningsvillkoren anpassas efter u-landets utvecklingsgrad. Sverige saknar en sådan mellanform mellan bistånd och sedvanlig exportkreditgivning, låt vara att det s.k. SEK-systemet medger visst begränsat statsstöd vid refinansiering av exportkrediter.

En invändning som kan resas mot att biståndsmedel används för sådana ändamål är att det minskar utrymmet för obundet gåvobistånd, som i ett globalt perspektiv anses vara den bästa och mest effektiva formen av bistånd. Många u-länder anser sig emellertid i dagsläget mer betjänta av en större kreditvolym på relativt förmånliga villkor än av en mindre finansieringsvolym av gåvonatur.

Arbetsgruppen anser sålunda att starka u-landspolitiska motiv talar för en positiv svensk inställning till u-ländernas önskemål om att även Sverige skall ställa krediter på förmånliga villkor till förfogande.

Förutom det biståndspolitiska motivet kan Sverige också ha ett eget intresse av att genom förmånliga krediterbudanden främja exporten till u-länder.

OECD-området är sedan gammalt den viktigaste marknaden för svensk export. På medellång sikt förutses

en tämligen svag allmän efterfrågeutveckling och en låg investeringsbenägenhet i detta område. Svensk industri med dess inriktning på investerings- och insatsvaror måste därför i ökad utsträckning söka sig till marknader med en förväntad högre investeringstakt. Det är en allmän bedömning att sådana marknader finns i u-länderna och att vår exportindustri i ökad grad bör inrikta sina ansträngningar på dessa länder.

Med hänsyn till den hårdnande internationella konkurrensen, som kommer till uttryck inte minst inom kreditgivningen, förutsätter en sådan inriktning emellertid att Sverige är berett att acceptera inte blott en volymmässigt ökad kreditgivning till dessa länder, utan också i vissa fall krediter på särskilt förmånliga villkor och ett ökat risktagande.

Leder då inte en uppmjukning av kreditvillkoren vid export till u-länder till att Sverige trappar upp den kreditkonkurrens som vi länge försökt bekämpa?

Sverige är ett litet land med stor utrikeshandel i förhållande till den egna kapitalmarknaden, och har inget att vinna på att den internationella kreditkonkurrensen trappas upp med hjälp av allt större inslag av statsstöd. Vi har emellertid på kort sikt inte råd att stå helt utanför i en konkurrenssituation där andra länder använder sig av förmånliga exportkrediter i allt större utsträckning. Detta får emellertid inte innebära att vi därmed slår av på våra ambitioner att försöka begränsa snedvridande effekter på den internationella handeln. Somliga hävdar t.o.m att Sveriges möjligheter att påverka

andra länder i detta avseende skulle öka om vi får tillgång till egna blandade krediter.

En annan fråga som anmäler sig är om införandet av blandade krediter på sikt kan leda till krav från u-länderna om förmånlig kreditgivning för all import från Sverige. Denna risk bör enligt arbetsgruppen kunna minimeras om svenska blandade krediter utnyttjas selektivt. De bör användas för finansiering av sådan export till u-länder som annars inte bedöms kunna komma till stånd och som kan förväntas leda till framtida ökad efterfrågan på varor och tjänster från Sverige, dvs. underlättar en långsiktigt förbättrad marknadsposition för svensk exportindustri.

Arbetsgruppen har också övervägt om Sverige kan anses ha råd med kostnaden för att skapa sådana förmånligare kreditvillkor som det här är fråga om.

Den ökade belastning på budgeten och på vår utlandsupplåning som erfordras för att medge blandade krediter är relativt blygsam och syftar inte blott till att hjälpa u-länderna utan också till att öka svensk export. En exportökning medför på sikt en förbättrad bytesbalans och troligen också ökade skatteintäkter. Den föregås av ökad produktion och därmed sammanhängande högre sysselsättning. Förenklat uttryckt: den svenska ekonomin kan på sikt stärkas av blandade krediter till förmån för u-länder. Detta förhållande torde också kunna bidra till att stärka förståelsen för att det svenska biståndet vidmakthålls på en hög nivå även under perioder av påfrestningar för den svenska ekonomin.

Arbetsgruppen vill i detta sammanhang framhålla att förmånlig kreditgivning till u-länder aldrig kan tänkas lösa mera fundamentala balansproblem för Sverige. Blandade krediter bör i stället ses som ett instrument med ett begränsat användningsområde men med förhållandevis stor genomslagskraft.

Sammanfattningsvis leder således arbetsgruppens överväganden fram till bedömningen att Sverige bör ha möjlighet att i vissa fall erbjuda u-länder blandade krediter.

Hur kan då sådana krediter utformas?

Arbetsgruppens förslag går i korthet ut på följande.

Blandade krediter skall endast kunna ges till mottagare i u-länder.

Då biståndsmedel delvis används för att finansiera sådana krediter skall de biståndspolitiska målsättningarna vara vägledande för valet av u-länder som skall komma i fråga för krediterna. Någon en gång för alla given lista på vilka länder detta är finns givetvis inte. Situationen i ett och samma land kan skifta från en period till en annan och göra det mer eller mindre biståndspolitiskt motiverat att låta blandade krediter utgå till landet i fråga. Bedömningen får göras från fall till fall. Inom denna ram bör givetvis även en bedömning ur handels- och industripolitisk synpunkt göras.

En kategori u-länder som bör komma i fråga är de u-länder till vilka det svenska bilaterala utvecklingsbiståndet trappas ned för att ersättas av bredare samarbete samt länder med vilka Sverige redan

har eller önskar utveckla ett bredare samarbete. En annan kategori u-länder som bör kunna erhålla blandade krediter är programländer för svenskt bistånd. I övrigt bör blandade krediter kunna utgå till u-länder vars utvecklingspolitik är förenlig med målsättningen för svensk biståndspolitik.

Från allmänpolitisk liksom handels- och industripolitisk synpunkt kan skäl anföras för att möjlighet borde finnas att erbjuda blandade krediter till en vidare krets u-länder än som nu beskrivits. Frågan om en eventuell utvidgning av länderkretsen liksom frågan om hur en sådan kreditgivning skall finansieras bör dock få anstå till dess erfarenheter vunnits av denna kreditform.

Blandade krediter bör utnyttjas för finansiering av sådan import från Sverige som ökar mottagande u-lands betalningsförmåga eller har annan utvecklingsfrämjande effekt. Importen i fråga bör vara prioriterad av mottagarlandets myndigheter. Affären bör också vara av sådan art att den kan förväntas leda till en framtida ökad efterfrågan av varor och tjänster från Sverige. De varuslag som i första hand bör komma i fråga är kapitalvaror, konsulttjänster och entreprenadarbeten. De enskilda importtransaktionerna bör vara av viss storlek och kreditbeloppen bör normalt ej understiga 10 milj.kr.

Arbetsgruppen har valt mellan olika tekniska lösningar och blandningsformer för kreditgivningen. Gruppen förordar ett system som förhållandevis lätt kan inpassas i befintlig organisatorisk struktur och som möjliggör erbjudande av en sammanvägd kredit där en kommersiell och en mjuk del så att säga redan färdigblandats. Kreditgivningen föreslås ansluta till

det s.k. SEK-systemet och ske i form av refinansiering på förmånligare villkor än vid sedvanlig exportkreditgivning. Beslut om blandade krediter föreslås fattas av den s.k. S-U-styrelsen i exportkreditnämnden (EKN). AB Svensk Exportkredit (SEK) ges möjlighet att på grundval av EKN:s beslut svara för refinansieringen. Blandade krediter bör när så anses lämpligt ställas till förfogande inom ramen för regeringsavtal.

De blandade krediterna bör innehålla ett gåvoelement på minst 15%. Gåvoelementet bör avpassas dels efter mottagarlandets utvecklingsgrad och dels så att de med krediterbudandet avsedda syftena uppnås till lägsta kostnad. Blandade krediter till de fattigaste u-länderna bör företrädesvis innehålla ett gåvoelement på 25% eller mer.

De kreditvillkor som erbjuds u-landet bör baseras på en avvägning av räntesats, återbetalningstid, kreditens totala löptid, förskottsandel och återbetalningsfri period m.m. med hänsyn till preferenser i mottagarlandet och till berörd exportaffärs särskilda karaktäristika.

Eftersom blandade krediter kan förväntas få positiva effekter ur både biståndspolitisk och exportfrämjande synpunkt anser arbetsgruppen det rimligt att statens kostnad för denna kreditgivning fördelas mellan biståndsanslaget och anslag avsedda för att främja svenskt näringsliv. Sistnämnda del avses täckas inom ramen för SEK-systemet, som föreslås svara för skillnaden mellan faktisk upplåningsränta och utlåning på s.k. consensus-villkor. Kostnaden för att tillskapa kreditvillkor som är förmånligare än vid sedvanlig exportkreditgivning föreslås täckas av biståndsmedel. I budgetpropositionen 1980/81 har

regeringen föreslagit att 60 milj.kr. avsätts på biståndsanslaget för kostnader i samband med blandade krediter. Med den föreslagna kreditkonstruktionen kommer detta belopp, som blir styrande för kreditgivningens storlek, att räcka till en kreditvolym på mellan 310 och 645 milj.kr. beroende på hur stort gåvoelement som beviljas i de enskilda fallen.

Arbetsgruppen föreslår också en viss utvidgning av EKN:s s.k. S-U-garantisystem i samband med särskilt biståndspolitiskt motiverad export som finansieras med blandade krediter.

Systemet med blandade krediter förutses träda i kraft så snart statsmakterna fattat beslut därom. Målsättningen bör dock vara att blandade krediter skall kunna beviljas från och med den 1 januari 1981.

1 INLEDNING

Exportkreditutredningen konstaterade i betänkandet "Exportkreditfinansiering", Ds H 1978:1, att många större industriländer lämnade olika former av krediter med inslag av biståndsmedel i syfte att stödja den egna exporten till u-länder. Till följd av den begränsade tid som stod till denna utrednings förfogande kunde omfattningen av sådana s.k. blandade krediter till starkt subventionerade villkor inte klarläggas. Under arbetets gång framkom dock att många svenska exportföretag mött denna form av statsunderstödd kreditkonkurrens under de senaste åren. Mot bakgrund av rådande internationella konkurrens-situation på exportkreditområdet ansågs det också sannolikt att sådana krediter i ökad utsträckning kunde komma att användas som konkurrensmedel, särskilt om möjligheterna att på andra sätt erbjuda förmånliga kreditvillkor begränsades genom consensus-reglerna. Utredningen ansåg det därför angeläget att ett särskilt utredningsarbete påbörjades för att kartlägga denna form av kreditkonkurrens ytterligare. Vid remissbehandlingen tillstyrkte också SIDA, Sveriges Industriförbund m.fl. fortsatt utredningsarbete i denna fråga. I prop. 1977/78:155 om exportfinansiering m.m. meddelade regeringen sin avsikt att låta genomföra ett särskilt utredningsarbete om blandade krediter.

Utrikesutskottet anslöt sig i betänkandet 1978/79:1 om internationellt utvecklingssamarbete m.m. till den i SIDA:s remissvar redovisade inställningen att bistånd och kommersiell kreditgivning i princip bör hållas isär, och utgick från att man i utredningsarbetet skulle ta vederbörlig hänsyn till de biståndspolitiska målsättningarna. I samma betänkande anförde

utskottet emellertid att det knappast fanns anledning för regeringen att totalt avhända sig möjligheten att i framtiden, när särskilda skäl talade för detta, använda biståndsmedel för kreditgivning på mjuka villkor.

En interdepartemental arbetsgrupp tillsattes den 1 april 1979 med uppdrag att kartlägga behovet av och utreda förutsättningarna för ett införande av svenska blandade krediter. Skulle övervägande skäl tala för sådan kreditgivning hade gruppen att även utarbeta förslag till dess utformning.

Arbetsgruppen har bestått av representanter för utrikes-, ekonomi-, budget-, handels- och industri-departementen. Ordförande har varit ambassadören Johan Nordenfalk, sekreterare departementssekreteraren Helena Ödmark och biträdande sekreterare departementssekreteraren Ragnar Ångeby.

Under utredningsarbetet har s.k. hearings hållits med företrädare för SIDA, Nämnden för fartygskreditgarantier, Riksgäldskontoret, Exportkreditnämnden, Sveriges Exportråd, Sveriges Industriförbund, TCO, LO, Svenska Bankföreningen, AB Svensk Exportkredit och Svenska Byggnadsentreprenörföreningen. För att få fram underlag till en kartläggning av förekomsten av blandade krediter från andra länder har arbetsgruppen sänt ut enkäter till ett antal svenska ambassader och biståndskontor (se vidare kapitel 4). Vidare har professor Peter Bohm vid Stockholms universitet försett gruppen med visst material rörande de samhällsekonomiska effekterna av blandade krediter.

2 VAD MENAS MED BLANDADE KREDITER

2.1 Varifrån kommer begreppet blandade krediter?

Termen "blandade krediter" är en direkt översättning av franskans "crédits mixtes", som betecknar en särskild typ av kreditgivning som länge förekommit inom ramen för det franska utvecklingsbiståndet.

Frankrike är dock ingalunda ensamt om att ge förmånliga krediter till u-länder. Allt fler i-länder har under de senaste åren börjat erbjuda förmånliga kreditvillkor i samband med export till köpare i u-länder. Denna kreditgivning tycks också ha ökat i omfattning.

En fransk blandad kredit består av två komponenter, en biståndskredit från franska finansministeriet och en fransk bankkredit på kommersiella villkor. Dessa två lån kombineras, blandas, i ett krediterbudande. De sammanlagda kreditvillkoren bestäms av kreditvillkoren för de två komponentkrediterna. I avtal om blandade krediter stipuleras som regel att krediterna skall finansiera inköp av vissa angivna varuslag från Frankrike.

Exempel på en fransk blandad kredit:

- 20% av kreditbeloppet på 19 år, varav 4 års återbetalningsfri period, till 3,5% ränta,
- 80% av kreditbeloppet på 10 år till 7,5% ränta.

Franska erbjudanden om blandade krediter har ofta åberopats som jämförelse när u-länder begärt liknande förmånliga krediter från andra länder.

Arbetsgruppen har försökt skaffa sig en bild över de olika former för blandade krediter som förekommer. En närmare redogörelse ges i kapitel 4. Det kan redan här konstateras att olika typer av blandade krediter uppvisar sinsemellan stora skillnader på grund av bl.a. institutionella och politiska olikheter i givarländerna. Exempelvis ingår blandade krediter i de flesta givarländer, men inte i alla, som ett instrument i den bilaterala biståndspolitikens gentemot u-länderna. I vissa länder finns en utvecklad praxis för beviljande av blandade krediter. I andra uppger man sig däremot agera från fall till fall beroende på icke närmare definierade omständigheter. Den förmånliga kreditgivningen till u-länder uppvisar också stora olikheter vad gäller t.ex. teknisk konstruktion och finansieringskälla. Även länderinriktning och kreditgivningens syfte varierar.

Gemensamt för alla givarländer är emellertid att blandade krediter är förmånligare för mottagarlandet än sedvanliga exportkrediter, men mindre förmånliga än finansiering med enbart biståndsmedel. Blandade krediter tycks allmänt förknippas med en låg räntesats (4-6%), en lång kredittid (ofta väsentligt över 10 år) och en återbetalningsfri period på något eller några år. De erbjuds som regel för finansiering av import av specificerade varor och tjänster från givarlandet.

Även om det sålunda föreligger vissa gemensamma drag hos de blandade krediter som erbjuds av olika givarländer synes ändå skillnaderna sådana att det är svårt att tala om någon enhetlig tillämpning av begreppet blandade krediter (crédits mixtes, mixed credits).

Det bör i sammanhanget också nämnas att det inte varit möjligt att till alla delar göra en fullständig kartläggning av de förmånliga finansieringsformer som förekommer i samband med krediterbjudanden till köpare i u-länder. Många givarländer tycks betrakta förmånlig kreditgivning som ett nationellt konkurrensmedel vars effekt skulle minska om utformning och användningsområde bleve kända i detalj. Till detta tänkande torde ha bidragit att finansieringsformen understundom kritiserats i handelspolitiska sammanhang för att vara en förtäckt form av exportkreditsubventionering.

2.2 Vissa internationellt överenskomna definitioner

Ett par internationellt överenskomna definitioner är av betydelse för det fortsatta sammanhanget. Det gäller dels OECD:s utvecklingskommittés (DAC:s) definition av offentligt utvecklingsbistånd och dess normer för beräkning av det s.k. gåvoelementets storlek vid förmånlig kreditgivning. Vidare gäller det den s.k. consensus-överenskommelsen om begränsning av statligt stöd vid exportkreditgivning, som innehåller vissa bestämmelser om notifikationsplikt i samband med bundna biståndskrediter och blandade krediter.

2.2.1 OECD:s utvecklingskommitté (DAC)

Inom DAC definieras offentligt utvecklingsbistånd (ODA) på följande sätt:

"those flows to developing countries and multilateral institutions provided by official agencies, including state and local governments, or by their executive agencies, each transaction of which meets the following tests:

- it is administered with the promotion of the economic development and welfare of developing countries as its main objective, and
- it is concessional in character and contains a grant element of at least 25 per cent" 1)

Vissa länder ansluter sig till en vid tolkning av kravet på utvecklings effekt som primärt motiv och redovisar alla transaktioner som uppfyller kravet på 25% gåvoelement som bistånd. Andra länder tolkar detta krav mycket snävt och rapporterar endast vissa transaktioner.

I samband med kreditgivning och bistånd till u-länder anges ofta den reala resursöverföringen med hjälp av ett procenttal. Detta procenttal som kallas transaktionens gåvoelement framräknas enligt vissa av DAC fastställda normer:

$$\text{gåvoelement} = \frac{a-b}{a}$$

a

a = kreditens nominella belopp

b = nuvärde av ränta och amorteringar under kreditens hela löptid

Uträkningen av gåvoelementets storlek baseras på ett antagande om att u-länderna alternativt kan låna upp samma belopp på den internationella kapitalmarknaden till 10% ränta. DAC utgår därför alltid från 10% diskonteringsränta för att uppnå jämförbarhet mellan olika transaktioner. U-ländernas faktiska alternativa upplåningsränta kan emellertid variera från tid till annan. Den beror också på i vilken valuta upplåning sker och tilken typ av lån det rör sig om.

1) ungefärlig översättning: offentliga resursflöden avsedda för utvecklingsändamål och med ett gåvoelement på minst 25%.

När ett i-lands myndigheter beviljar en kredit på förmånliga villkor till ett u-land uppkommer en upplåningskostnad för i-landet. Om denna kostnad är högre än vad som motsvaras av 10% ränta blir i-landets resursuppföring större än vad som redovisas som kreditens gåvoelement enligt DAC:s beräkningsnormer. Man kan därför tala om ett "faktiskt" gåvoelement. Detta faktiska gåvoelement är av intresse för givarländerna vid diskussioner om förmånlig kreditgivning till u-länder, eftersom det är ett mått på det kreditgivande landets reala resursuppföring.

Den statistik över bistandsflöden och kreditgivning till u-länder som sammanställs av DAC är normgivande på området, men innehåller ett antal osäkerhetsmoment. Det finns t.ex. möjlighet för enskilda givarländer att genom olika tolkning av anvisningarna för rapportering maximera beloppen under vissa underrubriker. Särskilt gäller detta i den grå zonen mellan offentligt utvecklingsbistånd (ODA = official development assistance) och övriga finansiella flöden, främst OOF (other official flows).

Blandade krediter tillhör de typer av finansiella flöden som tycks rapporteras under olika underrubriker. En blandad kredit med ett genomsnittligt gåvoelement på minst 25% kan redovisas på t.ex. följande sätt:

- hela det nominella kreditbeloppet redovisas som ODA,
- enbart en del av kreditbeloppet redovisas som ODA,
- gåvoelementet redovisas som ODA,
- hela transaktionen redovisas som OOF.

Sverige har ännu inte haft anledning ta ställning till hur blandade krediter bör redovisas i DAC-sammanhang, men har drivit ett allmänt krav på 50% gåvoelement för att transaktioner skall få redovisas som bistånd.

2.2.2 Consensus-överenskommelsen

En internationell överenskommelse om riktlinjer för att begränsa statligt stöd vid exportkreditgivning, den s.k. consensus-överenskommelsen, trädde i kraft den 1 april 1978. Samtliga OECD-länder utom Island och Turkiet har anslutit sig till consensus. Överenskommelsen innehåller ett antal riktlinjer för exportkreditfinansiering och garantier i samband med exportkrediter.

Överenskommelsen omfattar alla exportkrediter med en löptid av 2 år eller mer. Biståndskrediter med ett gåvoelement av minst 25% omfattas däremot inte. Consensus-överenskommelsen innehåller också särskilda bestämmelser för blandade krediter. Den är tillämplig på samtliga varuslag förutom jordbruksprodukter, militärutrustning och sådan export som täcks av andra överenskommelser (fartyg, kärnkraftsverk och marksatellitstationer). Vid kreditgivning till köpare i u-länder får refinansieringsräntan enligt riktlinjerna inte understiga 7,5% (vid längre kredittider). Kredittiden får ej överstiga 10 år. Förskottet skall vara minst 15%. Återbetalning skall ske i halvårsvisa lika stora rater.

För att efterlevnaden av riktlinjerna skall kunna kontrolleras finns vissa överenskomna notifikationsprocedurer. Ansvaret för att Sverige följer

consensus-överenskommelsen och dess notifikations-procedurer åvilar Exportkreditnämnden (EKN), som även tar emot notifikationer från andra länder.

Blandade krediter betraktas i consensus-sammanhang som undergrupp till bundna biståndskrediter, s.k. "tied aid credits" enligt följande definition:

"Tied aid credit means a credit with a grant element of less than 25 per cent which is provided for development aid purposes and which is financed either exclusively from public funds, or, as a mixed credit, partly from public and partly from private funds. The grant element of each credit is the measure of concessionality of an officially supported credit, expressed as a percentage, as defined by the Development Assistance Committee of the OECD."¹⁾

Gåvoelementet i en blandad kredit definieras som det vägda genomsnittet av de ingående komponent-krediternas respektive gåvoelement.

Consensus-överenskommelsen innehåller följande för blandade krediter relevanta notifikationsprocedurer:

Om gåvoelementet i en statligt stödd exportkredit understiger 15% och kreditvillkoren avviker från riktlinjerna skall krediterbjudandet notifieras innan utfästelse får göras gentemot exportör/långivande bank eller importör/låntagande bank. Notifiering sker per telex och skall tillställas samtliga övriga consensus-deltagare. Det notifierande landet får medge utfästelse tidigast 10 dagar efter notifiering. Då är också övriga länder fria att matcha detta krediterbjudande och erbjuda samma kreditvillkor. Vill däremot något land matcha genom att erbjuda kreditvillkor som avviker på annat sätt från consensus måste detta land göra en egen notifikation och sedan vänta minst 5 dagar.

¹⁾ ungefärlig översättning: En bunden biståndskredit har mindre än 25% gåvoelement och ges i biståndssyfte. Den finansieras med enbart offentliga medel, eller med en blandning av offentliga och privata medel i de fall den ges i form av en blandad kredit. Gåvoelementet definieras enligt DAC:s normer.

Syftet med denna procedur är att ge övriga consensusdeltagande kännedom om att ett visst land avser avvika från riktlinjerna. De kan då matcha ett förmånligt krediterbjudande och (förutsatt att egna exportörer aktivt konkurrerar om den aktuella affären) neutralisera den konkurrensfördel som det notifierande landet annars skulle ha uppnått.

För krediter med gåvoelement i intervallet 15-25% gäller enbart att länder i efterhand har att notifiera de kreditvillkor man erbjuder.

Uppgår gåvoelementet till 25% eller mer räknas krediten som biståndstransaktion och consensus-överenskommelsen är, som tidigare nämnts, ej tillämplig.

Genom att dra en gräns vid 15% gåvoelement ville man vid consensus-överenskommelsens tillkomst begränsa de deltagande ländernas möjlighet att använda sig av bundna biståndskrediter och/eller blanda de krediter i exportfrämjande syfte. Grundtanken var att om ett visst lägsta gåvoelement krävdes för att undvika förhandsnotifikation skulle sådana krediterbjudanden innebära en icke försumber resursuppföring från givarlandets sida. Biståndaspekten skulle därmed kunna bevaras. Sverige verkade under consensus-förhandlingarna för att denna lägsta gräns i stället skulle sättas vid 25%, eftersom vi befarade att man annars skulle få se en snabb ökning av krediterbjudanden med strax över 15% gåvoelement i samband med export till u-länder. Vi har också aktualiserat detta önskemål vid senare tillfällen då med hänvisning till att blandade krediter har ökat alltmer i omfattning.

2.3 Arbetsgruppens definition av blandade krediter

Som tidigare nämnts har arbetsgruppen inte kunnat

finna någon entydig tillämpning av begreppet blandade krediter i andra länders kreditgivning. Generellt används begreppet blandade krediter för att beteckna sådan kreditgivning till u-länder där kreditvillkoren är förmånligare för mottagaren än vid sedvanlig exportkreditgivning men mindre förmånlig än vid biståndsfinansiering. Inom denna generella ram utformas blandade krediter olika i olika länder. Det ter sig därför inte särskilt meningsfullt att försöka definiera blandade krediter med utgångspunkt för hur dessa krediter läggs upp och finansieras i andra givarländer.

Arbetsgruppen anser att en definition av blandade krediter bör ta fasta på de särdrag som tycks vara desamma oberoende av givar- och mottagarland, även om kreditkonstruktionen varierar. Gruppen har också funnit det lämpligt att anknyta till de internationella riktlinjer som finns, i första hand consensus-överenskommelsen och DAC:s normer för beräkning av krediters gåvoelement. Från denna utgångspunkt har arbetsgruppen enats om följande definition:

En blandad kredit är en överföring av finansiella resurser i samband med export från givarlandet till mottagare i ett u-land. Krediten innehåller inslag av statsmedel och dess gåvoelement uppgår till 15% eller mer, beräknat enligt DAC:s normer.

2.4 Avgränsning av utredningsuppdraget

Den tidigare redovisade consensus-överenskommelsen tillkom i syfte att begränsa kreditgivande länders möjlighet att främja export med hjälp av statligt subventionerade krediter. Överenskommelsen är

emellertid så utformad att det statliga stödet vid exportkreditgivning till u-länder i praktiken inte begränsas, förutsatt att det uppgår till viss miniminivå, dvs. att krediterna innehåller ett visst lägsta gåvoelement. Avsteg från de begränsande bestämmelserna är alltså tillåtna om det rör sig om kreditgivning till u-länder. I enlighet härmed har arbetsgruppen inte ansett sig böra behandla frågan om statssubventionerad kreditgivning till andra länder än just u-länder.

Då riksdagen i beslut den 3 juni 1978 uttalade sig för regeringens förslag att låta närmare utreda frågan om blandade krediter skedde detta i samband med behandlingen av regeringens förslag om exportkreditfinansiering m.m. (Prop. 1977/78:155, NU 1977/78:73, rskr 1977/78:379). Arbetsgruppen har tolkat regeringens och riksdagens ställningstagande så att arbetsgruppen skulle koncentrera sig på att behandla just sådan statssubventionerad kreditgivning som kan anses falla inom ramen för begreppet blandade krediter, dvs. inom den grå zon som finns mellan å ena sidan traditionellt bilateralt bistånd och å den andra exportkreditgivning på sedvanliga villkor. Arbetsgruppen har således inte sett det som sin uppgift att försöka göra en jämförande utvärdering av andra finansiella arrangemang eller exportfrämjande åtgärder som kan tänkas förekomma i samband med export av varor och tjänster till u-länder. Följaktligen har gruppen inte heller försökt göra en utförlig inventering av olika instrument inom exempelvis bistånds-, handels-, industri-, jordbruks- och sjöfartspolitikerna som kan resultera i förmånsbehandling av u-länder.

Det sagda innebär att arbetsgruppen anser sig ha att ta ställning till om övervägande skäl talar för att sådana positiva effekter kan uppnås för berörda u-länder och/eller svensk export genom införande av ett svenskt system för blandade krediter att särskilda resurser bör ställas till förfogande för ändamålet. Detta utan att man samtidigt gör en genomgripande analys av frågan om angelägenheten av andra tänkbara biståndspolitiska eller exportfrämjande åtgärder.

Till bilden hör att det i multilaterala sammanhang förs diskussioner om olika mekanismer för att föra över finansiella resurser från överskottsländer till underskottsländer inom u-landskretsen och därmed motverka att utvecklingen i dessa u-länder stagnerar. Tvivel har därvid uttryckts om huruvida gävbiståndet från traditionella givarländer kan komma att öka i nämnvärd grad under de närmaste åren. Olika former för kreditgivning har då i det mer övergripande u-landspolitiska perspektivet framställt som ett intressant alternativ för överföring av resurser till u-länderna i större skala. Dessa frågor diskuterades ingående vid UNCTAD-mötet i Manila i maj 1979.

Sverige har deltagit aktivt i sökandet efter lämpliga multilaterala instrument för sådana överföringar, inklusive s.k. samfinansiering mellan multilaterala organ och nationella biståndsorgan eller andra nationella kreditgivare. Med hänsyn till pågående diskussioner i multilaterala fora har arbetsgruppen inte ansett sig behöva närmare behandla frågan om förmånlig kreditgivning till u-länder via multilaterala kanaler utan har helt koncentrerat sig på sådan kreditgivning i ett bilateralt perspektiv.

Bilateralt kan förmånlig kreditgivning endast undantagsvis komma till stånd utan statliga insatser från givarlandets sida. Gruppen har därför i sitt arbete bortsett från förekomsten av eventuella förmånliga krediter från helt privata källor.

Understundom förekommer att kreditarrangemang visavi u-länder innefattar överenskommelse om att återbetalning till kreditgivare under en viss period skall ske medelst varor. Sådana arrangemang kan avse t.ex. leverans av produkter från en livsmedelsfabrik som levererats på kredit. Möjligheten till återbetalning av en kredit i denna form kan ibland uppfattas som en fördel av mottagarlandet, samtidigt som det säljande företaget oftast ser detta som en komplicerande faktor, inte minst av administrativ art. Fråga har därför uppkommit om arbetsgruppen borde ge begreppet blandade krediter en så vid tolkning att gruppens uppdrag även skulle innefatta arrangemang med återbetalning medelst varor, vilka genom svenska statliga subventioner skulle åsättas för u-länderna särskilt förmånliga priser. Arbetsgruppen skulle då också ha att överväga lämpliga instrument för att underlätta sådana transaktioner.

Arbetsgruppen anser dock att de frågeställningar som aktualiseras när penningströmmar skall omräknas till varuflöden i princip borde vara likartade vare sig den aktuella krediten givits på förmånliga eller på marknadsrässiga villkor. Gruppen vill dock i detta sammanhang peka på att det ter sig naturligt att det svenska företaget i sådana fall samråder med exempelvis SIDA angående möjligheterna

för ett sådant organ att begära anbud på produkterna i fråga. Detta skulle kunna bli aktuellt exempelvis om det rör sig om produkter av en typ som ändå skall upphandlas i samband med svenska biståndsin-satser till annat u-land.

3 U-LÄNDERNAS KAPITALIMPORT OCH SKULD-SITUATION

U-ländernas betydelse i världsekonomin ökade under 1970-talet. Tillväxttakten var högre för dessa länder än för den industrialiserade delen av världen. Detta avspeglar sig bl.a. i att u-ländernas andel av den samlade världsexporten och av världens industriproduktion ökade under 1970-talet. Deras samlade valutareserver har också vuxit påtagligt under perioden. U-ländernas snabbare tillväxttakt förväntas fortsätta också under 1980-talet, enligt prognoser från bl.a. Världsbanken. Inom u-landsgruppen finns emellertid stora skillnader mellan enskilda länder. De oljeproducerande u-länderna och de s.k. nya industriländerna har expanderat mycket snabbt under 1970-talet medan klyftan mellan de fattigaste u-länderna och i-landsgruppen snarast har ökat.

Länder som befinner sig i den inledande fasen av en industrialiseringsprocess kan ofta inte på egen hand generera det sparande och den export som krävs för att finansiera planerade investeringar. Sådana länder behöver importera utländskt kapital. Kapitalimport för att finansiera uppbyggnaden av ett lands produktionskapacitet och dess exportförmåga är ett normalt drag i utvecklingsprocessen. Inhem-ska faktorer som befolkningens storlek, dess utbildningsnivå, förekomsten av råvaruresurser m.m. sätter vissa gränser för hur snabbt industrialiseringen kan ske.

Kapitalimport i form av utländska lån leder till skuldsättning gentemot utlandet. Ett land kan inte låna upp obegränsade mängder kapital utomlands eftersom lån måste betalas tillbaka. Landets återbetalningsförmåga är således en begränsande faktor i

utvecklingsprocessen. U-ländernas utlandsskuld har ökat stadigt sedan mitten av 1970-talet, både beloppsmässigt och sett i förhållande till dessa länders samlade bruttonationalprodukt (BNP) eller till deras exportintäkter.

U-ländernas utlandsskuld (utbetalda belopp i miljarder dollar)¹⁾

	1974	1975	1976	1977	1978
Utlandsskuld	145,6	179,5	216,8	264,4	321,5
Utlandsskuld i % av exporten	61%	79%	79%	86%	102%
Utlandsskuld i % av BNP	17%	17%	18%	20%	?

Utlandsskuldens andel av BNP hade stigit till 20% för u-länderna som grupp år 1977. Siffran är ett genomsnitt som döljer skillnader mellan olika kategorier u-länder. Ju fattigare u-länderna är desto större tenderar utlandsskuldens andel av BNP att vara. Som jämförelse kan nämnas att motsvarande siffra för Sverige var 14% år 1976.

Utlandsskuld i % av BNP för olika kategorier u-länder år 1977

låginkomstländer	26%
lägre medelinkomstländer	23%
högre medelinkomstländer	21%
höginkomstländer	14%
OPEC-länder	13%
	20%

¹⁾ Tabellerna i detta kapitel är hämtade från Sekretariatet för framtidsstudiers rapport "Lån utan gränser". Uppgifterna om u-ländernas utlandsskuld täcker alla typer av utlandsupplåning med en löptid över 1 år. Kortfristiga lån som enligt vissa källor uppgår till ca 20% av u-ländernas utlandsskuld är således ej medtagna. Siffrorna anges brutto, vilket innebär att hänsyn ej tas till ländernas fordringar på utlandet, som i vissa fall kan vara av betydande storlek.

De allra fattigaste u-länderna behöver satsa stora resurser på utbildning, sjukvård, jordbruk och infrastruktur. Dessa länder har därför inte samma möjligheter som de mer utvecklade att utnyttja utländska lån för finansiering av investeringar som kan generera exportinkomster, och därmed bidra till återbetalning av lånen. Investeringar i syfte att täcka basbehov finansieras också till stor del med inhemska medel, gåvobistånd eller långfristiga utvecklingslån. Mer utvecklade u-länder kan lättare tillgodogöra sig utländska lån för utvecklingsändamål. De har också en bredare ekonomisk bas som ger större utrymme för påfrestningar som kan uppkomma i samband med återbetalning av lånen.

Behov av utländsk finansiering kan tillgodoses med hjälp av lån från internationella finansieringsinstitutioner (IMF, Världsbanken och regionala utvecklingsbanker), offentligt utvecklingsbistånd (ODA), exportkrediter eller upplåning på utländska och internationella kapitalmarknader. På senare år har u-ländernas sammanlagda utlandsupplåning ökat kraftigt. Samtidigt har andelen kapitalmarknadsfinansiering blivit allt större, särskilt efter 1976.

U-ländernas utlandsskuld (utbetalade belopp vid 1978 års slut)

<u>Långgivare</u>	
DAC-länderna	245,9 miljarder dollar
- bistånd (ODA)	(44,5)
- exportkrediter	(81,4)
- kapitalmarknaden	(120,0)
internationella organ	40,5
östländer	14,4
OPEC-länder	12,6
andra u-länder	4,1
övrigt	4,0
	321,5

Som framgår av tabellen hänför sig ca tre fjärdedelar av u-ländernas utlandsskuld till lån från DAC-länderna. Det är således DAC-länderna och det i dessa länder baserade internationella bankväsendet som under senare år försedd u-länderna med merparten av de finansiella resurser som ställts till förfogande från utlandet.

U-ländernas möjlighet att låna i utlandet är beroende av deras kreditvärdighet. Ett lands kreditvärdighet är ett mått på dess framtida återbetalningsförmåga, såsom den uppfattas av potentiella långgivare. Bedömningen av olika länders kreditvärdighet baseras på en avvägning mellan ett lands möjlighet att effektivt utnyttja upplånade medel för produktiva ändamål och dess möjlighet att fullgöra återbetalningen av existerande utlandsskuld. Särskilt i ett längre perspektiv kan det finnas stora skillnader mellan olika intressenters bedömning av ett u-lands kreditvärdighet. Långgivande och lånegaranterande institutioner som drivs på affärsmässig basis har att göra en riskbedömning i syfte att undvika egna förluster på grund av betalningsfallissemang. De tenderar därför att utgå från landets aktuella ekonomiska och politiska situation och att ta hänsyn till dess nuvarande och historiska förmåga att punktligt sköta återbetalningen av tidigare lån. Utvecklingstrender analyseras, men osäkerhet om den framtida utvecklingen gör att det perspektiv som kan anläggas med nödvändighet blir relativt kortsiktigt.

Något förenklat kan det sägas vara så att långgivare som arbetar på kommersiell basis inte är villiga att utan speciella skäl bevilja lån till mottagare

i u-länderna som i dagsläget har en stor utlandsskuld även om landets utvecklingspotential på sikt kan uppfattas som god. Detsamma gäller kommersiella organ som ställer säkerheter på sådana lån. Undantag förekommer under perioder av stark likviditet när man trots riskerna beviljar lån för att erhålla avkastning på deponerade medel.

U-ländernas egna bedömningar av den önskvärda volymen utländsk upplåning fångas å andra sidan av de utvecklingsplaner som utarbetats. Man är i vissa u-länder villig att periodvis acceptera en mycket stor utlandsskuld som ett resultat av investeringar i produktionskapacitet och exportpotential, eftersom man anser att landets återbetalningsförmåga sedd på längre sikt blir väsentligt bättre på grund av den förväntade framtida avkastningen på de gjorda investeringarna.

Sett ur långgivarens synpunkt kan risken för förseningar i samband med återbetalning av utlandslån vara stor i sådana situationer. Förseningar medför emellertid endast mindre förluster för långgivaren. Den mer allvarliga risken för helt uteblivna betalningar kan däremot anses ha minskat då utlandslånen bidragit till en breddning av landets ekonomiska bas.

Denna typ av resonemang där risktagandet i samband med kreditgivning till u-länder ses i ett längre perspektiv och knyts till landets förmåga att långsiktigt klara av sina problem snarare än till dess aktuella ekonomiska läge kan vara svårt att föra för kreditinstitutioner, eller garantiinstitut, med begränsade fonder och krav på affärsmässigt agerande. Resonemanget kan däremot te sig ganska naturligt

för beslutsfattare som har att företräda mer övergripande och långsiktiga synsätt, både i långgivande och låntagande land.

Det finns i många u-länder ett betydande antal investeringsmöjligheter med positiva utvecklingseffekter som skulle kunna finansieras med utländska lån på rent kommersiella grunder om landets skuldsituation vore mindre tyngande. Möjligheterna att erhålla utländska lån begränsas emellertid av ländernas kreditvärdighet. Sådana investeringar får därför ibland skjutas på framtiden.

Exportkrediter som beviljas eller garanteras av myndigheter i exportlandet är en finansieringsform som ökat i betydelse för u-länderna. Uppskattningsvis två tredjedelar av de exportkrediter som beviljats de senaste åren har avsett finansiering av export till u-länder. U-ländernas utlandsskuld till DAC-länderna i form av utbetalda exportkrediter fyrdubblades under åren 1970-1978. Samtidigt ökade också u-ländernas kommersiella upplåning på internationella marknader kraftigt. Från att ha svarat för 17% av u-ländernas sammanlagda utlandsskuld år 1970 ökade denna typ av skulder till 40% år 1978. En fortsatt ökning av kapitalmarknadsupplåningen i samma snabba takt anses emellertid inte möjlig under kommande år. Legala restriktioner har tillkommit som begränsar i första hand de stora privata affärsbankernas utlåning till u-länder. Kommersiell upplåning är också relativt dyr för låntagaren. Räntesatserna är höga och löptiderna som regel relativt korta vilket gör att skuldtjänsten på sådana lån blir hög. Skuldtjänst är benämningen på de amorteringar och räntebetalningar som låntagaren har

att erlægga under lånets löptid.

Distinktionen mellan upplåning på internationella marknader och exportkrediter är inte helt entydig. En betydande del av de privata affärsbankernas utlåning till u-länder är projektanknyten eller kopplad till exportaffärer. Dessa låneformer torde därför i viss utsträckning vara utbytbara.

Olika bedömare tycks vara ense om att den internationella kapitalmarknaden inte kan förväntas kunna förse u-länderna med den långfristigare finansiering som ur ett mer globalt perspektiv vore önskvärd och lämplig för att främja deras utvecklingssträvanden. En fortsatt och kanske ökad exportkreditgivning i statlig regi kan då vara ett ändamålsenligt alternativ. Andra sätt är att öka biståndsfördelarna eller att utvidga internationella och regionala finansieringsinstitutioners kreditgivningskapacitet. Enligt den nyligen framlagda s.k. Brandt-kommissionens rapport behövs snabba och kraftfulla åtgärder inom flera områden för att tillgodose u-ländernas behov av extern finansiering under de kommande åren.

De speciella skäl som kan finnas för regeringar i i-länder att medverka till en fortsatt och ökad överföring av finansiella resurser till u-länderna är av mer övergripande natur. De kan vara av bl.a. biståndspolitisk eller allmänpolitisk art. Ofta betingas också statliga insatser för att underlätta kreditgivning till u-länder av en önskan att öka den egna exporten. Eftersom u-länderna är kapitalimportörer måste en stor del av deras import kreditfinansieras för att kunna komma till stånd. Annan långfristig långgivning till u-länder sker huvudsakligen

i form av investeringar. Vissa ekonomiskt starkare u-länder har på senare tid också kunnat emittera obligationslån med lång löptid.

I varje enskild situation är de tillgängliga formerna för finansiering förknippade med olika slag av villkor. Exportkrediter kan t.ex. endast utnyttjas i samband med import från kreditgivande land, Världsbanks-lån förutsätter som regel upphandling medelst internationell anbudsinfördran, lån från regionala utvecklingsbanker är förknippade med särskilda upphandlingsföreskrifter osv.

U-ländernas stora utlandsskuld i kombination med deras behov av fortsatt kapitalimport gör det troligt att dessa länder i fortsättningen kommer att lägga en avgörande vikt vid finansieringsvillkoren i samband med import av investeringsvaror för utvecklingsändamål.

Statsstödda exportkrediter tros komma att framstå som alltmer attraktiva på grund av bl.a. den säkra tillgången på medel. Om politisk osäkerhet och andra destabiliserande faktorer leder till höga räntesatser och till ostadiga växelkurser, kan efterfrågan på exportkrediter komma att öka ytterligare, särskilt om dessa krediter innehåller subventionsinslag.

En jämförelse mellan kostnaden för olika huvudtyper av finansiering i samma valuta ger följande schematiska gradering (mest förmånlig först):

1. gåvobistånd
2. mjuka biståndskrediter (IDA-lån, regionala bankers mjuka fönster),
3. hårdare utvecklingskrediter (IBRD-lån, lån från regionala banker),
4. exportkrediter till consensus-villkor och statligt garanterade finansskrediter,
5. upplåning på kommersiella villkor på nationella och internationella marknader.

Beroende på kreditvillkoren kan blandade krediter rangeras in antingen mellan 2 och 3 eller mellan 3 och 4 ovan. Blandade krediter är således en mer attraktiv finansieringsform för låntagaren än t.ex. exportkrediter till sedvanliga villkor eller kommersiell upplåning.

4 FÖREKOMSTEN AV BLANDADE KREDITER FRÅN ANDRA GIVARLÄNDER

Arbetsgruppen har kartlagt utformningen av erbjudanden om blandade krediter från 16 i-länder - Australien, Belgien, Canada, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Japan, Nederländerna, Norge, Schweiz, Spanien, Storbritannien, USA, Västtyskland och Österrike. Samtliga dessa länder, utom Australien, har mer eller mindre systematiserade former för blandade krediter. Blandade krediter utnyttjas främst i samband med exportaffärer som anses vara av stort intresse för det egna landet. I de flesta fall baseras kreditgivningen på utlåning från nationella exportkreditinstitutioner i kombination med lån eller bidrag avsedda för biståndszändamål. Några säkra uppgifter om den sammanlagda omfattningen av blandade krediter har inte gått att få fram (se avsnitt 4.3).

Arbetsgruppen har inte gjort någon undersökning av förmånlig kreditgivning från statshandelsländer eller från andra u-länder. Det har dock kunnat konstateras att bl.a. Brasilien i vissa sammanhang har erbjudit mycket förmånliga finansieringsvillkor.

I syfte att samla in material om blandade krediter från andra givarländer har arbetsgruppen hållit s.k. hearings med företrädare för SIDA, Nämnden för fartygskreditgarantier, Riksgäldskontoret, Exportkreditnämnden, Sveriges Exportråd, Sveriges Industriförbund, TCO, LO, Svenska Bankföreningen, AB Svensk Exportkredit och Svenska Byggnadsentreprenörföreningen. Vidare har enkäter sänts till de svenska beskickningar--na i Bern, Bonn, Bryssel, Canberra, Haag, Helsingfors, Köpenhamn, London, Madrid, Oslo, Ottawa, Paris,

Rom, Tokyo, Washington och Wien samt till vissa ambassader och biståndskontor i u-länder.

Det erhållna materialet har stämts av och ställts samman med uppgifter från andra källor, bl.a. de notifikationer som inkommit till EKN inom ramen för consensus-överenskommelsen.

4.1 Utformning av andra länders system för blandade krediter

Krediter på förmånliga villkor för finansiering av u-länders upphandling i det egna landet är ingen ny företeelse. Under kolonialtiden finansierade moderländerna en betydande del av exporten av kapitalvaror för investeringsändamål till sina besittningar. Efter självständigheten har dessa ekonomiska band i mångt och mycket bestått. I vissa fall har det legat i det forna moderlandets intresse att bibehålla etablerade handelsmönster. I andra fall har man tillmötesgått politiskt och moraliskt betingade krav på fortsatt bistånd till ekonomiskt svaga f.d. kolonier.

I flera givarländer tycks blandade krediter primärt utnyttjas som ett sätt att tillförsäkra den egna exportindustrin största möjliga utbyte av de mjuka statslån som ges i bistånd till u-länder. Genom att kombinera långivning för biståndszändamål med kommersiellt betingad långivning uppnås en större sammanlagd kreditvolym, som ställs till u-landets förfogande för finansiering av export från givarlandet. Hela kreditvolymen, inklusive biståndslånen, kan därmed i praktiken bindas till upphandling i det egna landet, även om biståndslånen i och för sig är formellt obundna. Detta förfarande tycks vara relativt vanligt,

framförallt i Belgien, Frankrike, Italien, Japan, Spanien, Västtyskland, Schweiz och Österrike. I dessa givarländer ses blandade krediter som ett naturligt inslag i den bilaterala biståndspolitik. Till viss del förklaras detta synsätt kanske av att handelsintressen beaktas även vid utformning av biståndspolitik i övrigt.

Andra givarländer tycks snarare betrakta blandade krediter som ett effektivt konkurrensmedel vid export till u-länder. I de fall där man i dessa länder anser sig ha ett intresse av att den egna exportindustrin får leverera vissa varor till ett u-land, och detta u-land också kan komma i fråga för biståndsin-satser, tycks det inte föreligga några principiella hinder mot att bistånd och exportkreditgivning sam-ordnas för att öka den egna konkurrenskraften. Man kan i dessa länder blanda exportkrediter med såväl biståndsmedel som andra medel. Detta gäller bl.a. Canada, Danmark, Storbritannien, Nederländerna, Finland och Norge.

USA betraktar blandade krediter uteslutande som ett exportfrämjande medel. Subventionering av förmånlig kreditgivning till u-länder bekostas av intäkter från det kreditgivande organets övriga verksamhet. Denna typ av internfinansiering av blandade krediter är endast möjlig för kreditgivande organ med en stor och diversifierad övrig verksamhet att falla tillbaka på, som i det här fallet US Export-Import Bank.

Blandade krediter, med gåvoelement i intervallet 15-25%, erbjuds relativt sällan till mottagare i de allra fattigaste u-länderna. Det är i stället de s.k. medelinkomstländerna, som kommit en bit på väg i sina utvecklingssträvanden, som erbjuds sådana krediter.

4.2 Notifikationer inom ramen för consensus-överenskommelsen

Consensus trädde i kraft den 1 april 1978 (se avsnitt 2.2.2). EKN hade fram t.o.m. utgången av år 1979 registrerat totalt 364 st notifikationer om avsteg från de överenskomna riktlinjerna. Av dessa notifikationer hänförde sig drygt en tredjedel till erbjudanden om förmånliga kreditvillkor med gåvoelement på 15-25%. Här görs ingen skillnad på om det notifierade erbjudandet givits som svar på att något annat land tidigare erbjudit en blandad kredit, s.k. matching, eller om det är det första erbjudande om blandad kredit som förekommer i samband med en viss affär.

Det tog viss tid innan notifikationsprocedurerna kom igång ordentligt i en del länder. I början notifierades i vissa fall också bara de övriga deltagare som ansågs vara potentiellt intresserade av en affär, inte alla övriga deltagare. EKN har därför inte mottagit samtliga de notifikationer som faktiskt gjorts. En annan brist är att det inte alltid i notifikationerna explicit anges om en affär tidigare notifierats av ett annat land. Det kan därför vara svårt att skilja antalet notifikationer från antalet enskilda affärer. Eftersom krediterbjudanden med ett gåvoelement överstigande 15% enbart skall notifieras i efterhand kan notifiering i vissa fall också dröja mycket länge.

Följande sammanställning har baserats på notifikationer explicit hänförliga till blandade krediter samt sådana där kredittiden varit 12 år eller mer och/eller räntesatsen understigit consensus. I de senare fallen tycks avsikten som regel ha varit att

försöka matcha kreditkonkurrens i form av blandade krediter i samband med kraftverksanläggningar.

Antal notifikationer hänförliga till blandade krediter 1)

<u>Notifierande land</u>	<u>1/4-31/12</u> <u>1978</u>	<u>1/1-31/12</u> <u>1979</u>	<u>Hela</u> <u>perioden</u>
Västtyskland	8	21	29
Frankrike	10	16	26
USA	7	13	20
Storbritannien	5	6	11
Österrike	1	10	11
Spanien	-	7	7
Japan	-	6	6
Canada	2	2	4
Holland	2	2	4
Norge	1	3	4
Sverige ^{x)}	1	3	4
Portugal	1	2	3
Belgien	-	2	2
Danmark	-	2	2
Schweiz	-	2	2
Italien	1	-	1
Nya Zeeland	-	1	1
	39	98	137
Medeltal	2/land	6/land	8/land

^{x)} 12 års kredittid vid stora kraftverksprojekt

Ovanstående tabell visar att tre givarländer, Västtyskland, Frankrike och USA svarat för mer än hälften av antalet notifierade erbjudanden om blandade krediter (inkl. matchning av sådana krediter).

1) Några notifikationer har innehållit alternativa krediterbjudanden för samma affär.

Storbritannien och Österrike återfinns i en andra grupp med 11 notifikationer vardera. Av tabellen framgår också att Västtyskland, Frankrike, USA, Österrike, Japan och Spanien notifierat betydligt fler erbjudanden om förmånliga kreditvillkor under år 1979 än under år 1978. Det tycks således i första hand ha varit dessa länder som svarat för den ökade förekomsten av blandade krediter under det senaste året. Olika uttalanden från företrädare för dessa länder bekräftar också denna bild. De här nämnda länderna svarar för flertalet av de notifikationer av blandade krediter som gjorts. Övriga länder har endast notifierat enstaka erbjudanden om krediter med 15-25% gåvoelement.

Vid hearings framkom att blandade krediter i första hand ansågs förekomma i samband med större affärer. Detta bekräftas av EKN:s notifikationer. Ungefär 70% av registrerade erbjudanden har avsett kreditbelopp överstigande 55 milj.kr. Av 98 sådana erbjudanden avsåg 52 stycken affärer med kreditbelopp på mer än 220 milj.kr.

Antal krediterbjudanden fördelade efter kreditbeloppets storlek

<u>Kreditbelopp</u>	<u>1/4-31/12</u> <u>1978</u>	<u>1/1-31/12</u> <u>1979</u>	<u>Hela</u> <u>perioden</u>
under 3,3 milj.kr.	1	-	1
" 5,5 " "	2	4	6
" 11,0 " "	1	3	4
" 16,5 " "	1	4	5
" 27,5 " "	4	3	7
" 38,5 " "	2	4	6
" 55,0 " "	2	6	8
" 110,0 " "	5	16	21
" 220,0 " "	7	18	25
över 220,0 " "	12	40	52
okänt	2	5	7
totalt antal erbjudanden	39	103	142

De vanligast förekommande varuslagen är maskinutrustning till industri- och kraftverksanläggningar, fartyg, leveranser till kommunikations- och transportsektorn samt större anläggningsarbeten som hamnar, sjukhus, skolor, flygplatser, bevakningssystem, dammar m.m.

Länder som mottagit erbjudanden om förmånliga kreditvillkor under perioden 1/4 1978 - 31/12 1979

<u>Asien</u>	Malaysia 10 Israel 9 Thailand 8 Sydkorea 7 Indien 3 Libanon, Filippinerna 2 Ceylon, Pakistan, Indonesien, Singapore, Jordanien, Hongkong, Taiwan 1 <u>Totalt Asien 48</u>
<u>Afrika</u>	Egypten 5 Algeriet 4 Tunisien, Elfenbenskusten, Ekvatorialguinea, Zaire 2 Kamerun, Sierra Leone, Madagaskar, Malawi, Ghana, Moçambique, Marocko 1 <u>Totalt Afrika 24</u>
<u>Latinamerika</u>	Brasilien 18 Mexico 7 Ecuador, Argentina 6 Bolivia, Honduras 2 Colombia, El Salvador, Jamaica, Peru, Venezuela, Dominikanska Republiken 1 <u>Totalt Latinamerika 47</u>

<u>Europa</u>	Turkiet 7 Cypern 5 Portugal 3 Grekland 2 Polen 1 <u>Totalt Europa 18</u>
---------------	---

Flertalet notifierade erbjudanden om blandade krediter har givits till länder i Latinamerika eller Asien (ca 70% av totala antalet). Brasilien är det enskilda land som mottagit flest erbjudanden, 18 stycken. Det är också intressant att notera att 18 notifikationer avsett erbjudanden om blandade krediter till länder i Europa.

Endast tre svenska programländer har erbjudits blandade krediter under den undersökta perioden, Indien (3 st), Pakistan och Moçambique. Något fler erbjudanden har gått till de länder som omfattas av vårt bredare samarbete. Egypten har fått 5 erbjudanden, Algeriet 4 st, Tunisien och Portugal 3 st samt Jamaica och Dominikanska Republiken 1 vardera.

Hur många erbjudanden som accepterats av mottagarlandet eller lett till faktiska affärer framgår ej av notifikationerna.

4.3 Sammanfattning av intressanta drag i olika länders utformning av blandade krediter

Bland de 16 givarländer som arbetsgruppen tittat närmare på återfinns de sju stora kolonialmakterna Belgien, Frankrike, Italien, Nederländerna, Spanien, Storbritannien och Västtyskland, som alla sedan

gammalt har system för subventionerad kreditgivning till u-länder. Dessa länders blandade krediter baseras som regel på en kombination av traditionella biståndslån och exportkrediter. Exportkreditdelen ställs till förfogande med hjälp av de institutioner som normalt finansierar och garanterar sådana krediter i de olika länderna. En liknande uppläggning tycks också tillämpas av Danmark, Finland, Japan, Schweiz och Österrike.

Japan har väl utvecklade möjligheter att kombinera förmånliga kreditvillkor med återbetalning i varuform. Förmånlighetsgraden hos sådan transaktion är relativt svår att fastställa på förhand. Kreditformen används främst i samband med finansiering av investeringar i råvaruutvinning. Krediten återbetalas genom leverans av viss mängd råvara per år i visst antal år. Denna råvara åsätts ett mer eller mindre fast pris som, beroende på den framtida prisutvecklingen på råvarumarknaden, kan komma att ligga över eller under världsmarknadspriset. Japanska myndigheters stora intresse för denna form av kreditavtal är främst betingat av landets brist på egna råvarutillgångar.

En annan form av blandade krediter representeras av det system som tillämpas i Norge och de s.k. särskilda matchningsfonder som finns i Danmark och Nederländerna. Även det amerikanska systemet med förmånlig kreditgivning inom ramen för EXIM-bankens verksamhet kan hänföras till denna grupp. Här anlås särskilda medel för uppmjukning av kreditvillkoren i samband med exportaffärer där konkurrensen är hård. Kraven på att konkurrens i form av förmånliga krediterbjudanden från andra länder skall kunna bevisas är

olika högt ställda i de olika länderna. Från amerikansk sida är man nu mycket aggressiv och det tycks räcka med att det finns rimlig anledning anta att något annat land kan komma att vilja erbjuda förmånliga kreditvillkor för att EXIM-banken skall vara redo att bevilja amerikansk exportindustri förmånliga finansieringsmöjligheter. I Danmark tycks kraven på bevisföring från exportföretagens sida däremot vara relativt högt ställda. Norge har främst utnyttjat sitt system i samband med fartygsexport och någon direkt bevisning av att konkurrens föreligger tycks ej ha krävts.

En litet annorlunda form av förmånlig finansiering har använts av Canada. Det kanadensiska exportkreditorganet anser det rimligt att kredittidens längd i de enskilda fallen anpassas till exportaffärens art. I samband med export till u-länder samarbetar man med det kanadensiska biståndsorganet som kan finansiera delar av ett exportkontrakt. Återstående del kan sedan finansieras med en exportkredit vars löptid förlängts.

Följande korta sammanfattning gör inte anspråk på att ge en uttömmande beskrivning av förhållandena. Den belyser ändå vissa intressanta drag hos utformningen av blandade krediter från olika givarländer. Arbetsgruppen reserverar sig för eventuella felaktigheter på grund av ofullständigt återgivna eller inaktuella uppgifter, men har velat återge sammanfattningen bl.a. mot bakgrund av att så litet annat material om blandade krediter finns tillgängligt.

Australien

Australiens export av kapitalvaror är relativt begränsad. Det offentliga utvecklingsbiståndet ges nästan uteslutande i gåvoform. Det australiensiska näringslivet har föreslagit att ett system för blandade krediter införs. Från officiellt håll synes man f.n. inte beredd att anslå några särskilda medel för detta ändamål.

Belgien

Blandade krediter ställs till förfogande genom två separata avtal som ingås samtidigt, ett mellanstatligt och ett mellan den privata sektorn och representanter för mottagande stat. Dessa två parallella avtal hör inte formellt ihop. Krediterna är bundna till inköp av belgiska produkter och kan antingen kopplas till ett angivet projekt eller ses som en allmän kreditram för u-landet. Vad gäller Vietnam synes stat och näringsliv även ha förhandlat samtidigt. Detta avtal omfattar både gåvobistånd, statliga lån och bankkrediter med angivande av den proportionella blandningen för olika ändamål. Det har antytts att Belgien har för avsikt att söka införa detta samlade förhandlingsgrepp även på andra länder.

I 1979 års budget har 3 miljarder BF (ca 450 milj.kr.) anslagits på finansministeriets budget för nya statslån. Statslånen är bundna och löper som regel med 30 års kredittid varav 10 års amorteringsfri period och 0-2% ränta. Ca 20% av statslånen ges i form av blandade krediter. Enligt belgiska källor strävar man efter att öka denna andel. Dessa lån används ofta för att finansiera den första betalningen för ett projekt. Den kommersiella delen av en blandad kredit ställs till förfogande från en pool för finansiering av utlandsaffärer, gemensamt ägd av affärsbanker och statliga kreditinstitut. För utnyttjande av poolen krävs att en kredit godkänts av Creditexport, de belgiska kreditinstitutionernas samarbetsorgan. Fördelningen statslån/kommersiell kredit i en blandad kredit är ca 1:5.

Avtal om blandade krediter finns med bl.a. Indonesien, Indien, Pakistan, Elfenbenskusten, Zaire, Angola, Tunisien, Uruguay, Colombia och Vietnam.

Canada

Ett antal projekt har samfinansierats av Export Development Corporation (EDC) och biståndsorganet

CIDA. EDC finansierar och försäkrar exportkrediter dels i eget namn och dels för den kanadensiska regeringens räkning (det s.k. Canada Account). EDC finansierade år 1978 50% av all kanadensisk export destinerad till länder utanför Nordamerika. Man arbetar i stor utsträckning med ramkrediter som kan ges till alla u-länder vars kreditvärdighet är acceptabel. CIDA-medel kan komma i fråga för samfinansiering av export till länder som faller inom ramen för Canadas biståndsverksamhet. Ett projekt kan t.ex. delas upp så att nio järnvägsvagnar säljs under EDC-kredit och den tionde ges som bistånd via CIDA. Efter ett informellt och nära samarbete mellan företag, banker, EDC och CIDA under förhandlingsstadiet fattas det slutliga beslutet formellt av respektive instans inom ramen för dess normala verksamhet. Kapitalvaror och tekniska tjänster av kanadensiskt ursprung kan komma i fråga för förmånlig finansiering.

Canada-lånen finansieras med medel som ställs till EDC:s förfogande av regeringen. Några avsättningar för att täcka eventuella skadefall på Canada-lånen görs ej. För den normala verksamheten fonderas dock vissa medel för att upprätthålla bolagets rykte som förstklassig låntagare på den internationella marknaden. CIDA-medlen utgår som lån eller gåva från biståndsbudgeten.

Danmark

Systemet med blandade krediter avskaffades vid Danmarks inträde i EG, då det ansågs stå i strid med EG-bestämmelserna, men har återinförts med hänvisning till att Frankrike fortsatt använda sig av blandade krediter för att offensivt främja sin export. Biståndsorganet DANIDA förhandlar om statslån för utvecklingsändamål inom ramen för det danska biståndet. Man inhämtar handelsministeriets utlåtande om huruvida man där är beredd att mot bakgrund av en kommersiell riskbedömning lämna u-landet i fråga exportkreditgaranti. S.k. u-landsgaranti kan ges premiefritt. Om DANIDA fått positivt besked från handelsministeriet insätts en passus i statslåneavtalet att lånet även kan användas för finansiering i form av blandade krediter. Det är således mottagarlandet som slutligt avgör om man vill använda statslånet på detta sätt. Även äldre statslån kan utnyttjas som blandade krediter förutsatt att handelsministeriet ger u-landet positiv kreditriktvärdering.

För att DANIDA skall lämna statslån till ett projekt liksom för att handelsministeriet skall kunna lämna

s.k. u-landsgaranti krävs att projektet bedöms ha utvecklingsvärde för mottagarlandet.

Statslånen finansieras över biståndsanslaget. För budgetåret 1979/80 har anslagits 125 milj. dollar för nya statslån. Man syftar till att 25% av ODA årligen skall utgå i form av utbetalningar under statslån. Vid slutet av 1977 hade Danmark ingått avtal om statslån till ett totalt belopp av 438 milj.dollar med 45 länder.

Mottagande u-länder väljs ut enligt DANIDA:s kriterier. En statlig myndighet i u-landet är avtalspartner. Statslån kan bl.a. utnyttjas för kapitalvaruinvesteringar som förbättrar mottagarlandets infrastruktur.

En blandad kredit skall ha ett sammanlagt gåvoelement på minst 25%. Tre kategorier låntagare kan erhålla statslån till olika kreditvillkor:

- 1) De minst utvecklade länderna (MUL)¹⁾ kan få lån på 50 år, varav 10 års amorteringsfri period. Gåvoelementet är 90%.
- 2) Länder med BNP/capita understigande 250 dollar kan få lån på 35 år, varav 10 års amorteringsfri period. Gåvoelementet är 86%.
- 3) Länder med en BNP/capita mellan 250 och 550 dollar kan få lån på 25 år, varav 7 års amorteringsfri period. Gåvoelementet är 76%.

Alla dessa danska statslån är helt räntefria. Lånen är i princip bundna, men de fattigaste länderna kan använda upp till 25% för att finansiera lokala kostnader. I genomsnitt 10% av lånen brukar gå åt för att finansiera transportkostnader.

Danskarna har en begränsad erfarenhet av att utnyttja statslån i form av blandade krediter. Vissa bedömare anser att systemet är för tungrovt för att smidigt kunna användas i kommersiell verksamhet och att det därför är av försumbar betydelse. DANIDA måste äska budgetmedel för statslån, med en omständlig parlamentsbehandling som följd. Lånen är ofta öronmärkta för speciella projekt, och disponibla medel för andra ändamål finns därför sällan tillgängliga. Danskarna menar också att mottagarlandet sällan har intresse av att minska det koncessionella elementet,

¹⁾ Huvudsakligen länder vars BNP 1970-72 understeg 125 dollar, f.n. 31 st.

s.k. u-landsgaranti krävs att projektet bedöms ha utvecklingsvärde för mottagarlandet.

Statslånen finansieras över biståndsanslaget. För budgetåret 1979/80 har anslagits 125 milj. dollar för nya statslån. Man syftar till att 25% av ODA årligen skall utgå i form av utbetalningar under statslån. Vid slutet av 1977 hade Danmark ingått avtal om statslån till ett totalt belopp av 438 milj.dollar med 45 länder.

Mottagande u-länder väljs ut enligt DANIDA:s kriterier. En statlig myndighet i u-landet är avtalspartner. Statslån kan bl.a. utnyttjas för kapitalvaruinvesteringar som förbättrar mottagarlandets infrastruktur.

En blandad kredit skall ha ett sammanlagt gåvoelement på minst 25%. Tre kategorier låntagare kan erhålla statslån till olika kreditvillkor:

- 1) LLDC-länder kan få lån på 50 år, varav 10 års amorteringsfri period. Gåvoelementet är 90%.
- 2) Länder med BNP/capita understigande 250 dollar kan få lån på 35 år, varav 10 års amorteringsfri period. Gåvoelementet är 86%.
- 3) Länder med en BNP/capita mellan 250 och 550 dollar kan få lån på 25 år, varav 7 års amorteringsfri period. Gåvoelementet är 76%.

Alla dessa danska statslån är helt räntefria. Lånen är i princip bundna, men de fattigaste länderna kan använda upp till 25% för att finansiera lokala kostnader. I genomsnitt 10% av lånen brukar gå åt för att finansiera transportkostnader.

Danskarna har en begränsad erfarenhet av att utnyttja statslån i form av blandade krediter. Vissa bedömare anser att systemet är för tungrovt för att smidigt kunna användas i kommersiell verksamhet och att det därför är av försumbar betydelse. DANIDA måste äska budgetmedel för statslån, med en omständlig parlamentsbehandling som följd. Lånen är ofta öronmärkta för speciella projekt, och disponibla medel för andra ändamål finns därför sällan tillgängliga. Danskarna menar också att mottagarlandet sällan har intresse av att minska det koncessionella elementet,

vilket blir följden om statslån används för finansiering i form av blandade krediter. Näringslivet har visat stort intresse för denna finansieringsform, men man tycker sig på officiellt håll nu märka att entusiasmen svalnat då företagen sett hur svårt det är att i praktiken förhandla fram en blandad kredit på gällande premisser.

Finland

De blandade finansieringar som genomförts synes ha motiverats av att transaktionen i fråga var av stort finländskt exportintresse samtidigt som det rört sig om ett biståndspolitiskt lämpligt u-land.

Finlands Exportkredit AB beslutar om den andel av en blandad kredit som finansieras på kommersiella villkor. Beslut om utnyttjande av biståndsmedel fattas av utrikesministeriets avdelning för utvecklingssamarbete i samråd med mottagande u-land. Blandade krediter kan beviljas till de u-länder som kan komma i fråga för finskt kreditbistånd.

Frankrike

Blandade krediter kan ges för två ändamål, projektfinansiering och betalningsbalansstöd. En blandad kredit består av två komponenter:

- 1) ett lån från finansministeriet till landets regering, lånevillkor: 20-30 års löptid, 10 års grace period, ca 3% ränta, gävoelementet ligger i regel över 50% men bör ej överstiga 85%;
- 2) ett kommersiellt banklån, villkoren ligger då inom consensus, men regelmässigt precis på gränsvärdena.

Mottagarlandet utnyttjar ofta statslånedelen för att finansiera kontantandelen av en affär samt de lokala kostnaderna. Banklånedelen av en blandad kredit uppges uppgå till 2-3 gånger statslånets storlek.

De länder som kan komma i fråga för blandade krediter är:

- 1) forna franska kolonier,
- 2) MSA¹⁾- och MUL-länder,
- 3) länder som anses lämpliga av politiska skäl.

¹⁾ eng. most seriously affected, på svenska: de u-länder vilkas ekonomier hade särskilt svåra känningar av oljekrisen 1974 och dess efterverkningar, totalt 45 st.

Inför förhandling om en blandad kredit bestäms först statslånets storlek. Förhandlingen gäller sedan dels det privata banklånets storlek (och därmed de genomsnittliga villkoren för den blandade krediten), och dels för vilka ändamål och under vilka restriktioner den blandade krediten får utnyttjas.

Franska exportörer kan sedan hemställa hos finansministeriet (DREE) om att få utnyttja en viss kredit för sin export. DREE efterhör mottagarlandets inställning till att utnyttja en del av krediten för den aktuella affären, varefter man meddelar exportören.

När denne slutit köpeavtal arrangeras ett banklån för den del av krediten som ej täcks av statslånet.

År 1977 anslags 1 859 milj. francs för ingående av statslån. Samma år uppgick den franska exporten av kapitalvaror till 70 miljarder francs, varav 5% finansierades under blandade krediter. Export som finansieras med blandade krediter skall omfattas av exportkreditgaranti från COFACE, den franska motsvarigheten till EKN. Det är inte ovanligt att avtal om blandade krediter ingås med mycket kort varsel.

Italien

År 1977 antogs en ny lag med bestämmelser om bl.a. försäkring och finansiering av exportkrediter och kreditgivning för att främja internationellt finansiellt och ekonomiskt samarbete. Lagen innebar även en omorganisation av berörda organ och myndigheter.

En interministeriell kommitté för ekonomisk politik gentemot utlandet (CIPES) inrättades bestående av ministrarna för budget och ekonomisk planering, UD, finans, jord- och skogsbruk, industri och handel samt utrikeshandel. Kommitténs uppgift är att definiera och samordna de politiska riktlinjerna för utrikeshandeln, exportkreditgarantivivningen och exportkreditfinansieringen, det internationella samarbetet med u-länder samt råvaruförsörjningen och all annan ekonomisk aktivitet där Italien samverkar med andra länder. Man har ännu så länge en begränsad erfarenhet av hur den nya organisationen fungerar. Lagtexten innehåller dock ett antal skrivningar om att man vid affärer av speciellt italienskt intresse, där konkurrensen från andra länder är hård, har möjlighet att kringgå etablerade rutiner för att få fram snabba beslut. Medio credito Centrale (MC) är det enda statliga organet för refinansiering av långa krediter. Eftersom medel slussas till MC från

flera olika budgetanslag för subventionering av olika typer av kreditgivning till utlandet, torde det finnas möjligheter till flexibilitet i den italienska administrationen om en exportaffär anses vara av tillräckligt stort italienskt intresse. År 1977 uppgick det sammanlagda statliga och privata nettoflödet av exportkrediter till u-länder till 1 580 milj.dollar, varav 62 milj.dollar utgjordes av räntesubventioner.

Japan

Med hjälp av långa utvecklingslån sluter Japan avtal med u-länder om bl.a. utveckling av råvarufyndigheter med japansk utrustning och teknologi. Lånen skall sedan återbetalas med produkter från projektet. Härmed tillförsäkras Japan tillgång till råvaruresurser som man saknar inom det egna landet samtidigt som u-landet får krediter till projekt som annars enligt japansk uppfattning i många fall inte skulle ha kommit till stånd. Förmliga kreditvillkor erbjuds när det så bedöms lämpligt och när Japan har chans att ta hem ett för japansk ekonomi som helhet bra kontrakt.

Blandade krediter samfinansieras av biståndsfinansieringsorganisationen Overseas Economic Co-operation Fund (OECF) och Japans Export and Import Bank (Exim-banken). OECF svarar för lån med ett gåvoelement överstigande 25% och Exim-banken för övriga lån på mer kommersiella villkor. Åtminstone sex myndigheter är inkopplade vid beslut om blandade krediter: ministeriet för utrikeshandel och industri (MITI), utrikesministeriet, finansministeriet (MOF), OECF (för lånebistånd), Japan International Cooperation Agency (JICA för tekniskt bistånd) och Exim-banken. Dessa olika organs målsättningar kompromissas ihop. MITI och MOF anges ofta spela en avgörande roll vid bestämning av bl.a. kreditvillkorens utformning. Japans bistånd budgetfinansieras endast till en liten del. Resterande medel erhålls genom att regeringen emitterar obligationer och genom andra lånearrangemang. OECF-lånen är formellt obundna och avsedda för finansiering av infrastruktur medan lånen från Exim-banken är leverantörskrediter bundna till inköp i Japan. Lokala kostnader upp till 15% kan i vissa fall finansieras med OECF-medel.

De blandade krediterna, liksom övrigt japanskt bistånd, fördelas geografiskt efter principer som utgår från handelspolitiska överväganden.

Exim-bankens leverantörskrediter har 10-11 års löptid varav 2-3 års amorteringsfri period. Räntan har de senaste åren varierat mellan 6,3% och 7,7%. OECF:s lån är mjukare med en löptid på 20-30 år varav 5-8 års amorteringsfri period till en ränta på 3,5 - 4,5%. På japansk sida förtuser man en viss ökning av de blandade krediterna framförallt till nyligen industrialiserade länder i Asien där man känner ett starkt politiskt tryck att fortsätta biståndsgivningen.

Nederländerna

Systemet för blandade krediter sätts igång genom att ett exportföretag gör en ansökan hos utrikesministeriets biståndsavdelning. Exporttransaktionen måste uppgå till minst 5 milj. gulden (ca 12 milj.kr.). En arbetsgrupp med representanter för utrikes- och ekonomiministerierna granskar ansökan. Därefter prövar exportkreditförsäkringsinstitutet NCM och finansministeriet om transaktionen kvalificerar för exportkreditförsäkring. Ansökan om blandad kredit granskas utifrån a) biståndskriterier och b) effekter på nederländsk ekonomi, särskilt selsättning.

För år 1979 har 100 milj. gulden (ca 200 milj.kr.) anslagits på biståndsbudgeten för blandade krediter. Resterande belopp består av vanliga exportkrediter från bankväsendet. Den statliga kreditdelen kan endast utgå om projektet kan erhålla NCM-försäkring. Finansministeriets medgivande är därför nödvändigt för att en blandad kredit skall kunna komma till stånd, eftersom NCM endast kan försäkra de politiska riskerna om dessa återförsäkras av staten.

Blandade krediter kan ges till i första hand de s.k. koncentrationsländerna: Bangladesh, Sudan, Tanzania, Övre Volta, Nordjemen, Egypten, Indien, Kenya, Pakistan, Sri Lanka, Colombia, Indonesien och Zambia. Trots att systemet är helt nytt har man i Haag noterat svårigheter att finna ett försäkringsmässigt acceptabelt importland bland dessa ofta mycket fattiga länder. Erbjudanden om blandade krediter kan därför i framtiden komma att riktas till mer utvecklade länder snarare än till de allra fattigaste.

Förutom blandade krediter finns i Nederländerna även en s.k. matchningsfond. Den infördes för att man med hjälp av räntebidrag skulle kunna utjämna

de snedvridande effekter på den internationella konkurrensen som uppstår när andra länder erbjuder finansiering i form av blandade krediter. Matchningsfonden administreras av en referensgrupp inom ekonomministeriet sammansatt av representanter för generaldirektoraten för handel (exportaspekten) och industri (industri- och sysselsättningspolitiska aspekter). Chafen för handelsdirektoratet fattar slutligt beslut. Matchningsfonden kan användas om exportföretaget kan bevisa att man är utsatt för konkurrens från statligt stödda exportkreditvillkor som står i strid med consensus. Rena prisskillnader får inte kompenseras. Stödet skall i princip ha en positiv effekt på nederländsk sysselsättning.

Medel till matchningsfonden anslås i budgeten över "unemployment relief fund". År 1977 avsattes 50 milj.gulden. Högsta stödbeloppet för räntesubvention är 5 milj.gulden per transaktion.

Norge

Det norska systemet infördes i slutet av år 1976 i avsikt att främja exporten från företag i krisdrabbade branscher, främst inom varvindustrin. Den export som kan komma i fråga för finansiering med blandade krediter förutsätts bestå av varor och tjänster som främjar den ekonomiska tillväxten i mottagarlandet. Den bör också prioriteras av u-landet i fråga. Denna aspekt bedöms av det norska biståndsorganet NORAD enligt samma kriterier som tillämpas för garantigivning under det norska "u-garantisystemet". I ett val mellan projekt av likvärdigt norskt intresse prioriteras 1) de fattigaste u-länderna och Norges huvudsamarbetsländer, 2) länder på rimligt avstånd från Norge och 3) länder där förhållandena är lämpade för samarbete med Norge, samtidigt som det i berörda länder bör kunna påvisas finnas potentiella marknader för norsk näringsliv. Om handelsdepartementet tillstyrker finns möjlighet att i särskilda fall medge stöd även om NORAD ej anser det motiverat. Vid fartygsexportaffärer brukar NORAD ej konsulteras.

Det norska systemet administreras av Garanti-Institutet for Eksportkreditt (GIEK). Beslut att tillstyrka finansiering till förmånliga villkor fattas i handelsdepartementet. Vid enstaka stora affärer har regeringen även gått till stortinget med proposition. Systemet finansieras över handelsdepartementets budget. Stödformen kallas räntestödordningen

men förutom räntesubventionering kan även direkta finansiella tillskott ges för att förbättra norska offerter. Under 1977 och 1978 ingicks kontrakt till ett sammanlagt värde av 4 700 milj.Nkr. (varav fartyg 2 900 milj.). Räntestöd lämnades till ett belopp av 1 067 milj.Nkr. (varav fartyg 972 milj.).

Anslagna belopp som ej utnyttjas under visst år kan överföras till efterföljande år. Utbetalning av räntestöd görs periodvis under kreditens löptid och belastningen på statsbudgeten sprids därmed över ett flertal budgetår. Systemet är i princip öppet för samtliga u-länder, inklusive NIC-länder och oljeproducerande u-länder.

Schweiz

Det schweiziska parlamentet har beviljat ett raman-slag på 200 milj.CHF för "finans- och handelspolitiska åtgärder inom ramen för det internationella utvecklingsarbetet" för åren 1979-1981. Av detta är 110 milj. avsett för blandade krediter. Dessa medel blandas i lämpliga proportioner med krediter från privatbankerna. De privata krediterna förutses vara täckta av exportkreditgaranti. Andelen statligt respektive privat kapital kan variera med hänsyn till bl.a. mottagarlandets utvecklingsnivå.

Ett antal u-länder (30-40 st.) utses av statsmyndigheterna till potentiella mottagare av blandade krediter. De kriterier som används är: utvecklingsnivå, inkomst per capita, tillämpad utvecklingspolitik, skuldsättning, industrialiseringspolitik samt förmåga att absorbera ifrågakommande bistånd. Inom denna ländergrupp öronmärks det tillgängliga beloppet på 110 milj. för insatser i ett mindre antal u-länder. Vid detta senare urval tas hänsyn till förekomsten av för schweiziskt näringsliv intressanta exportprojekt. Efter en officiell framställan från ett sådant u-lands regering till de schweiziska myndigheterna förhandlar man fram ett ramavtal på regeringsnivå där kreditvillkoren anges. Detta avtal träder i kraft efter note-värking. Det ankommer sedan på ett konsortium bestående av de ledande affärsbankerna att utarbeta underlag och förhandla fram enskilda kreditaffärer.

Exempel på kreditvillkor som beviljades år 1978: Kreditbelopp 60 milj.CHF, varav 25% bistånd och 75% bankkredit. Räntefri biståndskredit med 15 års löptid varav 10 års amorteringsfri period. Bankmedel med 10 års löptid varav 3 års amorteringsfri period till en ränta på 1,625% över räntan på 8-åriga kassaobligationer (då 2,5%).

Spanien

De spanska krediterna tycks ha tillkommit på grund av konkurrens vid kommersiella projekt av särskilt intresse för Spanien.

Spanien har liten erfarenhet av kreditgivning till biståndsmottagarländer. Fram till år 1976 hade endast enstaka regeringkrediter beviljats. Nu finns en interministeriell kommission (ICJSU) som kan föreslå eventuella mjuka krediter till vissa u-länder. Beslut fattas av regeringen. En sådan biståndskredit kan sedan kombineras med en kommersiell exportkredit garanterad av den spanska motsvarigheten till EKN. Under år 1979 erbjöd Spanien ett flertal blandade krediter med gåvoelement på 15-25%.

Spanien saknar ett centralt biståndsorgan. Landet är inte heller medlem av OECD:s utvecklingskommitté DAC.

Storbritannien

Sedan 1977 finns möjlighet att utnyttja 5% av det bilaterala brittiska biståndet för blandade krediter (Aid Trade Contingency Provision, ATCP). Initiativet till enskilda projekt kommer i regel från handels- och industriministerierna som agerar på grundval av förslag från enskilda företag. Beredning sker i samarbete med kredit- och försäkringsorganet ECGD. En matchningssituation utgör ofta utgångspunkt för överväganden om brittisk ATCP-insats. Projektet bereds under tidspress och beslut måste enligt uppgift fram med några dagars varsel med hänsyn till matchningsaspekten. Eftersom det är fråga om utnyttjande av biståndsmedel ligger det slutliga avgörandet hos biståndsadministrationen. Administrativt och förhandlingsmässigt behandlas ATCP på samma sätt som övriga bilaterala biståndsinsatser.

De två huvudkriterierna för att projekt skall kunna komma i fråga är att de har ett kommersiellt intresse (uttryckt i sysselsättningstermer och exportvärde) samt att de har positiv betydelse ur utvecklingsynpunkt. I praktiken är det många gånger svårt att strikt bedöma om utvecklingskriteriet uppfylls men från brittisk sida försäkras man sig alltid om att mottagande land godkänner projektet.

ATCP-medlen kommer från biståndsbudgeten. Resterande del av de blandade krediterna utgörs i regel av kommersiella exportkrediter finansierade eller garanterade av ECGD.

Kreditvillkoren för ATCP-medlen varierar beroende på u-landets utvecklingsgrad från gäva till kredit med upp till 6% ränta. Också kredittid och amorteringsfri period kan skifta med hänsyn till utvecklingsgraden. Efterfrågan på ATCP-resurser har varit stor efter en trög start under år 1978.

USA

EXIM-banken kan matcha blandade krediter som erbjuds från konkurrerande länder. Rekommendation om matchning utfärdas av National Advisory Council (NAC) som är sammansatt av representanter för EXIM-banken, Federal Reserve, AID, Commerce, State och Treasury. Slutligt beslut om kreditvillkoren fattas av bankens styrelse. Inget formellt budgetanslag finns för att finansiera matchningstransaktioner. Kongressen beslutar om ram för EXIM-bankens totala upplåning. Bankens subventionerade långivning finansieras med dess egna medel. Eventuella önskemål från mottagande u-land om att blanda upp finansieringen med amerikanskt bistånd beaktas ej. En sådan ordning skulle först behöva godkännas av kongressen. Av detta följer dock inte att banken inte kan samfinansiera projekt tillsammans med t.ex. det amerikanska biståndsorganet AID. Banken samarbetar ibland också med Världsbanken och regionala utvecklingsbanker.

NAC och EXIM-banken har visat sig mer benägna att matcha när det inte finns särskilda historiska, politiska eller kommersiella förbindelser mellan det i-land som erbjuder en blandad kredit och mottagande u-land. Banken har under senare tid intagit en alltmer offensiv hållning och man förutser på amerikansk sida en ökning av antalet fall då matchning kommer att beviljas. Alla myndigheter representerade i NAC är principiellt emot blandade krediter som anses snedvrída den internationella konkurrensen. Enligt EXIM-bankens ordförande utgörs 10-15% av den totala mängden exportkrediter i världshandeln av blandade krediter. Inom enskilda branscher har banken och amerikanska exportörer intryck av att det kan röra sig om upp till 50%.

Västtyskland

Blandade krediter betraktas som ett av flera legitima sätt att främja export till u-länderna och samtidigt bidra till en nödvändig resursöverföring från rikare till fattigare länder. Blandade krediter kan beviljas för projekt i u-länder som får tysk kapitalhjälp. Kapitalhjälpssystemet är en del av det tyska biståndet.

Den tyske exportören utarbetar ett lämpligt projekt. U-landets regering överlämnar en formell ansökan om blandade krediter till tyska myndigheter. Den statliga utvecklingsbanken Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) gör en projektbedömning och kalkylerar kostnaderna. Rapporten från KfW måste sedan godkännas av bistånds- (BMZ) och finansministerierna innan slutligt beslut kan fattas av regeringen. Kapitalhjälsandelen beräknas enligt vissa normer. Återstoden lämnas i form av kredit till consensus-villkor antingen av KfW eller av någon av de kommersiella bankerna, alternativt deras sammanslutning för utlandsaffärer, AKA. BMZ är samordnande för affärer som finansieras med blandade krediter.

I den årliga budgetbehandlingen avgörs vilka länder som kan komma i fråga för kapitalhjälp. Det rör sig om ett 60-tal länder vilka till en del kan variera från år till år. För 46 blandade krediter fram t.o.m. utgången av år 1977 hade 1 300 milj. DM i kapitalhjälp utnyttjats för en uppdragsvolym på totalt ca 3 500 milj. DM. Ytterligare 64 milj. DM anslogs för kapitalhjälp i form av blandade krediter under år 1978.

Kapitalhjälp kan lämnas till fyra kategorier u-länder:

- 1) Till MUL-länder lämnas rena bidrag, som teoretiskt sett skulle kunna användas av berörd regering för att mildra kreditvillkoren på kommersiella lån.
- 2) Till MSA-länder lämnas kapitalhjälp med en löptid på 50 år varav 10 års amorteringsfri period till 0,75% ränta.
- 3) För övriga u-länder är löptiden 30 år varav 10 års amorteringsfri period till 2% ränta.
- 4) De mer utvecklade s.k. tröskelländerna kan erhålla kapitalhjälp med en löptid på 20 år varav 5 års amorteringsfri period till 4,5% ränta.

En förutsättning för blandade krediter är att den kommersiella krediten är försäkrad hos det statliga garantifundamentet Hermes. Denna begränsning gör att vissa u-länder med betalningssvårigheter inte kan komma i fråga för blandade krediter.

Det är i första hand tröskelländerna som satsar på projekt som är lämpade för blandade krediter. Som regel utnyttjas blandade krediter i samband med stora

projekt. Man överväger därför att ändra bestämmelserna för att möjliggöra att ett större antal projekt i dessa länder kan förverkligas med hjälp av blandade krediter.

Österrike

Österreichischer Kontrollbank AG (ÖKB), som ägs av 12 österrikiska kreditinstitutioner, kan refinansiera exportkrediter eller ge lån till subventionerad ränta. Medel anslås på finansministeriets budget. Beslut om sådan förmånlig finansiering fattas av ett gremium bestående av företrädare för finansministeriet, näringslivs- och fackliga organisationer, Nationalbanken och ÖKB.

Förmånliga krediter kan beviljas i samband med export till projekt av särskilt politiskt eller ekonomiskt intresse för Österrike. Biståndssanknytningen avgör hur stort gävoelement som medges. Exporten avser främst utrustning till tillverknings- och kraftindustrin i u-länder, t.ex. turbiner och gruvutrustning men även järnvägsutrustning, bevattningsanläggningar och turn-key projekt. En stor del av Österrikes offentliga bistånd till u-länder utgörs av subventionerad kreditgivning.

5   STATLIGA INSATSER SOM PÅVERKAR U-LÄNDERNAS
IMPORT FRÅN SVERIGE

Sveriges ekonomiska förbindelser med u-länderna har utvecklats snabbt under de två senaste årtiondena. Ett viktigt inslag i dessa förbindelser är solidariteten med u-ländernas utvecklingssträvanden som satt sin prägel inte bara på vårt utvecklingsbistånd utan också på våra allmänna u-landsrelationer liksom vår utrikespolitik. Sedan gammalt har Sverige även handelsförbindelser med olika u-länder. Våra ekonomiska relationer med u-länderna ökar i betydelse nu när dessa länder i samband med sina industrialiseringssträvanden alltmer efterfrågar den typ av varor som produceras av svenskt näringsliv. U-länderna är också viktiga leverantörer av varor som behövs för vår egen ekonomiska utveckling, t.ex. olja, metaller och kemiska råvaror.

Tidvis har hävdats att handel och bistånd inte går att kombinera och att en klar boskillnad därför borde upprätthållas. U-ländernas industrialisering och den fortgående internationaliseringen av världshandeln gör emellertid att en sådan gränsdragning blir allt svårare att upprätthålla. Särskilt u-länder som tillämpar någon form av centralt beslutad utvecklingspolitik, tenderar att betrakta sina relationer med enskilda i-länder i ett helhetsperspektiv. Företrädare för u-länder kan t.ex. vid en officiell kontakt aktualisera ett antal frågor som i Sverige hör hemma dels på olika ställen i den offentliga förvaltningen och dels i näringslivet. När u-länderna på detta sätt betraktar Sverige som en enhet försvårar det möjligheterna för oss att upprätthålla bodelningen mellan handel och bistånd. Ett

annat skäl till varför denna bodelning alltmer ifrågasätts är u-ländernas önskemål om att bli behandlade som likvärdiga parter i den internationella handeln. Biståndet ses då som ett instrument som bör utnyttjas för att överbrygga skillnaden i ekonomisk styrka.

Ett behov av att utvidga och utveckla våra bilaterala förbindelser med u-länderna på det ekonomiska området har även konstaterats från svensk sida. Regeringen har uppmärksammat dessa frågor bl.a. i årets budgetproposition, bilaga 6, under avsnittet bilateral u-landspolitik. Förespråkare för en mer samlad syn på våra relationer med u-länderna talar om en samordnad u-landspolitik som något önskvärt. Andra har sett en risk i att ett mer samordnat agerande på det ekonomiska området skulle kunna medföra en icke önskvärd sammanblandning mellan biståndets och handelsfrämjandets målsättningar.

I det bredare samarbetet som inleddes med Algeriet 1975 och som sedan har kommit att omfatta ett antal länder i Afrika och Latinamerika har tankarna på en samlad syn på våra relationer med u-länder kunnat prövas. Det bredare samarbetet har ägt rum med dubbel målsättning, dels att främja u-landets ekonomiska och sociala utveckling enligt de svenska biståndspolitiska målsättningarna, och dels att främja en utveckling av Sveriges relationer med landet i fråga bl.a. på det ekonomiska området. En förutsättning för att stödja en samarbetsinsats med biståndsmedel har varit att det funnits ett ömsesidigt intresse både i Sverige och i samarbetslandet, samt att insatsen prioriterats av samarbetslandet genom att man där avsatt egna resurser för ändamålet.

Under de senaste åren har tillskapats ett antal hel- eller halvstatliga organ med ansvar för olika delar av de svenska bilaterala relationerna med u-länderna. I det följande ges en kortfattad presentation av de delar av svenskt bistånd som främst intresserat svensk exportindustri och de delar av svenskt exportfrämjande som har u-landspolitisk anknytning. Vidare beskrivs de u-landspolitiskt orienterade organ som har till uppgift att främja bilateralt samarbete med u-länder inom olika områden. I kapitlet ges också en närmare presentation av de organ som sysslar med statligt stödd exportkreditgivning i samband med svensk export till u-länder.

5.1 Det svenska biståndet

Den svenska biståndsbudgeten uppgick för budgetåret 1979/80 till 4 416 milj.kr. Ungefär en tredjedel av detta belopp anslogs till multilateralt bistånd och två tredjedelar till bilateralt bistånd. Det samlade svenska biståndet motsvarade det året ca 1% av bruttonationalprodukten (BNP).

5.1.1 Det multilaterala svenska biståndet

Det svenska multilaterala biståndet uppgår till ungefär en tredjedel av det samlade svenska biståndet. Syftet med det multilaterala biståndet, liksom med det bilaterala, är att bidra till social och ekonomisk utveckling i u-länderna. Det multilaterala biståndet kanaliseras främst genom FN-systemet och de internationella utvecklingsbankerna. Det fördelar sig på tekniska och finansiella insatser. FN:s utvecklingsprogram (UNDP) är FN-systemets centrala finansieringskälla för tekniskt bistånd. FN:s

kapitalutvecklingsfond svarar för mindre, snabba insatser i form av finansiellt gävbistånd. Världsbanken och Internationella utvecklingsfonden (IDA) är den viktigaste källan för finansiellt bistånd i form av krediter, i IDA:s fall på mycket förmånliga villkor. De regionala utvecklingsbankerna och -fonderna utgör ett betydelsefullt kompletterande inslag för att stödja de regionala utvecklingsansträngningarna i Afrika och Asien.

Multilateralt bistånd budgetåret 1979/80 (milj.kr.)

FN:s utvecklingsprogram (UNDP), kapitalutvecklingsfond och befolkningfond	397,0
FN:s barnfond (UNICEF)	110,0
Övriga FN-organ	72,0
Världsbanksgruppen (IDA)	413,0
Afrikaniska utvecklingsbanken	25,0
Afrikaniska utvecklingsfonden	71,8
Asiatiska utvecklingsbanken	1,0
Asiatiska utvecklingsfonden	30,6
Internationellt livsmedelsbistånd	161,0
UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)	8,0
Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD)	3,5
Övrigt	<u>13,1</u>
	1 306,0

Som framgår av tabellen stöder Sverige kreditgivning till u-länder genom bl.a. finansiella bidrag till internationella och regionala banker.

Krediter från dessa banker är i princip bundna till upphandling i medlemsländerna. Utöver ordinarie kreditgivning

för utvecklingsändamål kan institutionerna även tillhandahålla finansiering på särskilt förmånliga villkor via s.k. "mjuka fönster" eller särskilda fonder.

I sammanhanget bör även nämnas att Sverige är medlem i Inter-amerikanska utvecklingsbanken (IDB) samt att det inom Internationella Valutafonden (IMF) under senare år har tillskapats nya kreditfaciliteter som i praktiken är inriktade på utlåning till u-länder.

Förmånliga krediter från internationella och regionala institutioner beviljas bl.a. för finansiering av kapitalvaruimport i samband med utvecklingsprojekt. Lånebeloppen varierar men begränsas vanligtvis till 50% av projektkostnaderna.

De internationella och regionala organens upphandling i Sverige är i många fall ringa i förhållande till de svenska bidragen. Detta gäller främst FN-organen. I viss utsträckning beror det på att de gamla kolonialmakterna fortfarande har ett kommersiellt försprång i stora delar av u-världen. Svenska företag torde inte heller ha tillräcklig information om internationella upphandlingsmöjligheter. I vissa fall saknar de också resurser för att framgångsrikt kunna bearbeta marknader i u-länderna.

Regeringen och berörda myndigheter har därför verkat för att upphandlingsdelegationer från internationella och regionala organ besöker Sverige. Den direkta informationsverksamheten till företagen har också intensifierats i förhoppning om att dessa initiativ skall leda till förbättrade möjligheter för svenska företag att hävda sig i konkurrensen om internationellt finansierade projekt i u-länder (se vidare avsnitt 5.3.2).

5.1.2 Det bilaterala svenska biståndet

Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (SIDA) bedriver sedan länge ett ingående samarbete med sådana u-länder som är huvudmottagare för svenskt bilateralt bistånd.

Det svenska biståndet via SIDA utgår som regel i form av gåvor. Under budgetåret 1978/79 utgjordes 99% av SIDA:s totala utbetalningar av gåvobistånd. Detta år fördelades det landprogrammerade biståndet på 27 huvudmottagarländer (Angola, Bangladesh, Botswana, Cuba, Etiopien, Guinea-Bissau, Indien, Kap Verde, Kenya, Laos, Lesotho, Moçambique, Pakistan, Portugal, Somalia, Sri Lanka, Swaziland, Tanzania, Tunisien, Vietnam och Zambia) samt en regional utvecklingsbank (Östafrikanska utvecklingsbanken).

U-ländernas ökade satsning på industriutveckling och modernisering av jordbrukssektorn har lett till att det svenska bilaterala biståndet till industrisatseringar ökat kraftigt. Under budgetåret 1978/79 uppgick industribiståndet till 630 milj.kr. eller drygt 25% av SIDA:s biståndsutbetalningar. SIDA lämnar finansiellt och tekniskt bistånd till större industriprojekt som pappersbruken Bai Bang i Vietnam och Mufindi i Tanzania såväl som till utveckling av småindustri. Bidrag lämnas till nationella utvecklingsbanker och liknande institutioner. Projekt- och branschstudier upphandlas från konsultföretag. Program för yrkesutbildning initieras och drivs i SIDA:s regi. Vidare kan svenskt bistånd användas för att finansiera utvecklande och framtagande av u-landsanpassad teknologi eller forskning på för u-länderna intressanta områden.

Ett omfattande industribistånd kräver industriellt kunnande i givarlandet. SIDA samarbetar därför med statliga och privata företag vid genomförande av olika projekt inom industribiståndets ram. Tekniskt bistånd inom industrisektorn innebär bl.a. utsändande av experter för tjänstgöring i u-länder. Ett nära samarbete mellan SIDA och svensk industri förbättrar verkets möjligheter att rekrytera erforderlig personal för sådan tjänstgöring. Per den 31 december 1977 fanns totalt 647 personer, som hade rekryterats av SIDA, i tjänst antingen som FN-personal eller som SIDA-anställd personal på fältet. Av dessa var 143 stycken (22%) privat anställda eller egna företagare före utresan. Siffrorna inkluderar ej korttidsanställd personal.

En del av det svenska biståndet till programländerna ges som s.k. importstöd. Dessa medel är ej avsedda för särskilda utvecklingsprojekt eller program som stöds av Sverige, utan för att finansiera u-landets behov av löpande import. Importstödet kan således liknas vid betalningsbalansstöd. Utbetalningar görs efter det att SIDA godkänt de olika importtransaktioner som programlandet önskar finansiera med svenskt importstöd. Dessa medel kan även utnyttjas för vissa betalningar i samband med kommersiella krediter. Under budgetåret 1978/79 uppgick SIDA:s utbetalningar av importstöd till ca 800 milj.kr. eller en tredjedel av totala utbetalningar. Importstöd kan bindas till upphandling i Sverige.

Det bundna svenska biståndet uppgick för budgetåret 1979/80 till 650 milj.kr eller 14,8% av biståndsanslagen. Enligt beräkningar gjorda av SIDA

utnyttjas ca en tredjedel av de totala biståndsanslagen för upphandling i Sverige. Utöver detta kända direkta återflöde av biståndsmedel anser verket att det finns anledning räkna med att det svenska biståndet, och den svenska u-landspolitiken i allmänhet, bidrar till goda förbindelser som gynnar svensk export, framför allt till huvudmottagarländerna. Detta anses till stor del bero på att kontakterna mellan SIDA, de exportfrämjande myndigheterna och svenskt näringsliv successivt utvecklas samtidigt som mottagarländernas kunskap om det svenska utbudet av varor och tjänster ökar.

5.2 Insatser med u-landspolitisk inriktning

Under de senaste åren har ett antal nya organ inrättats med uppgift att främja bilateralt samarbete mellan u-länder och svenska företag och institutioner inom olika avgränsade områden. Dessa organ samarbetar med länder både inom och utom programlandkretsen. De finansiella resurser som ställts till förfogande är i regel rätt små och i huvudsak avsedda för uppbyggnad av en på längre sikt helt eller delvis självbärande verksamhet. Nedan ges en kort beskrivning av några viktigare organ på detta område. Vidare redogörs för Sveriges hittillsvarande inställning till samarbetsavtal med u-länder utanför biståndssamarbetets ram.

5.2.1 U-landspolitiskt orienterade organ

Fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND)

Fonden inledde sin verksamhet under år 1979. Den är en statlig stiftelse med uppgift att främja tillkomsten av tillverkande industri i u-länder genom samarbete med statliga, privata och kooperativa partners.

Fonden kan förmedla kontakter mellan svensk industri och intressenter i u-länder, bidra till finansiering av industriprojekt, medverka i aktieteckning eller genom lån/garantier stödja sådana projekt. Fonden prioriterar små och medelstora projekt i första hand i de svenska programländerna, men den kan även engagera sig i vissa andra länder. Grundkapitalet är 100 milj.kr. med rätt för fonden att mot statlig garanti låna ytterligare 300 milj.kr. Grundkapitalet tillförs från biståndsanslaget. I samband med tillskapandet av SWEDFUND gjordes också en revidering av bestämmelserna för exportkreditnämndens investeringsgarantisystem.

Utbildningsberedningen (Swedish Commission for Technical Cooperation, SCTC)

Beredningen, som faller under UD, är sedan september 1979 en självständig myndighet som står till regeringens förfogande för förmedling av kontaktuppgifter, i syfte att stärka Sveriges förbindelser med enskilda u-länder. Beredningen administrerar huvuddelen av det s.k. bredare samarbetet. Den ansvarar också för utvecklingen av nya former för samarbete inom nya områden med de u-länder till vilka det traditionella gävobiståndet trappas ner och avvecklas. Bredare samarbete kan bedrivas med u-länder utanför programlandskretsen, som Sverige vill utveckla närmare förbindelser med. De bedömningar som föregår ett beslut om att inleda bredare samarbete baseras på överväganden av bistånds-, handels- och/eller allmänpolitisk art. Hittills har Algeriet, Cuba, Egypten, Dominikanska Republiken, Irak, Jamaica, Nigeria, Portugal, Sudan och Tunisien ingått i det bredare samarbetsprogrammet. Beredningens insatser avser främst kunskapsöverföring och behöver inte begränsas till de fattigaste u-länderna. För budgetåret 1979/80 har avsatts 51 milj.kr. för i första hand förinvesteringsstudier, institutionssamarbete, kultur- och person utbyte samt utbildningsinsatser inom ramen för det bredare samarbetet.

Beredningen för internationellt läkemedelssamarbete

Denna beredning sorterar under socialdepartementet och har till uppgift att främja samarbete på läkemedelsområdet genom överföring av kunskap och teknologi i samband med export från svensk läkemedelsindustri. Den inriktar sig på verksamheter där

u-ländernas myndigheter samverkar i kontrollerande funktion med tillverkande och distribuerande företag (exempelvis rutiner för läkemedelskontroll). I beredningen ingår representanter för berörda departement och myndigheter samt företrädare för läkemedelsindustrin. Beredningen förfogar inte över egna anslag för finansiering av projekt.

Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD)

Efter en försöksperiod permanentades IMPOD vid budgetårsakiftet 1979/80 som ett statligt organ med uppgift att främja u-ländernas export till Sverige och därigenom bidra till dessa länders utveckling genom ökade exportintäkter. Verksamheten faller under handelsdepartementets ansvarsområde och är inriktad på marknadsinformation och marknadsföring. Kontoret har en kontakt- och uppgiftsförmedlande funktion i sitt samarbete med exportörer i u-länder och importörer i Sverige, men kan även bidra med finansiella resurser. För budgetåret analogs 3,5 milj.kr. från biståndsanslagen för IMPOD:s verksamhet.

Swedec International AB

Bolaget inledde sin verksamhet under våren 1979. Det bildades för att handha den direkta försäljning av framför allt utbildningstjänster som tidigare sköttes av utbildningsberedningen. Bolaget, som är halv-statligt, kan tillhandahålla tekniskt bistånd mot betalning antingen direkt till betalningstarka u-länder eller på uppdrag av organ inom FN-familjen, SIDA, m.fl. Swedec:s verksamhet kan spänna över hela den tjänstesektor som offentliga myndigheter är ansvariga för.

SWECARE Foundation

Stiftelsen bildades år 1978 med uppgift att främja export av svenskt hälsovårdskunskande i form av utrustning, tekniskt kunskande eller hela hälsovårdssystem. I stiftelsens styrelse ingår, förutom representanter för ett antal enskilda företag och konsulter även företrädare för social- och handelsdepartementen samt Landstingsförbundet och Sveriges Exportråd. För att biträda finns också ett vetenskapligt råd.

Utöver de här beskrivna organen finns ett antal självbärande konsultbolag med u-landsinriktning

inom den statliga sektorn. Telecoms International AB (SWEDTEL) åtar sig alla typer av konsulttjänster inom telekommunikationsområdet. Bolaget ägs av Televerket. Domänverket äger ett liknande företag för uppdrag inom skogsbruks- och skogsindustriområdet (Swedforest Consulting AB). Swedish Power Industry Service AB (SwedPower) ägs gemensamt av Statens Vattenfallsverk och tre icke-statliga företag med verksamhet inom energiområdet. Bolaget har till uppgift att tillhandahålla tjänster åt utländska kraftföretag.

Regeringen har också tillsatt en utredning, som närmare granskar olika former för samverkan vid statlig konsultverksamhet i utlandet, B 1978:03. Syftet med denna utredning är att finna lämpliga former för främjande av export av tjänster från den statliga sektorn till köpare bl.a. i u-länderna.

5.2.2 Samarbetsavtal

I umgänget mellan olika länder förekommer olika typer av bilaterala avtal. Sverige har bilateralt ingått avtal med både i-länder och u-länder - handelsavtal, investeringskyddsavtal, dubbelbeskattningsavtal m.m. På biståndsområdet finns bilaterala avtal med u-länder. Av särskilt intresse i samband med blandade krediter är de s.k. samarbetsavtal som i några fall ingåtts med u-länder.

Sverige har länge ställt sig ganska tveksamt till att ingå samarbetsavtal i olika former. Den svenska handelspolitiken har främst inriktats på en multilateral liberalisering av handeln, med nedtrappning av tullar och andra handelshinder som viktiga inslag. Man har från svensk sida velat undvika steg som kunde ses som en återgång till bilateralism.

I en departementspromemoria "Ökade insatser för svensk export till u-länder" Ds H 1976:5 behandlades bl.a. frågan om samarbetsavtal. Det ansågs att Sverige borde undvika att ingå allmänt hållna samarbetsavtal med u-länder med marknadsekonomi, där regeringarna som regel inte kunde påverka beslut om enskilda projekt. I förhållande till u-länder med starkt centraliserad ekonomi och utrikeshandel kunde avtalsfrågan emellertid ställa sig annorlunda. Sverige ingick också i mitten av 1970-talet samarbetsavtal med ett antal oljeproducerande u-länder.

För närvarande finns samarbetsavtal i kraft med sju u-länder: Irak (ekonomiskt och tekniskt samarbete), Indien (ekonomiskt, industriellt, tekniskt och vetenskapligt samarbete), Libyen (ekonomiskt och industriellt samarbete), Iran (kommersiellt, industriellt, ekonomiskt och tekniskt samarbete), Algeriet (ekonomiskt, industriellt, vetenskapligt och tekniskt samarbete), Egypten (ekonomiskt, industriellt och tekniskt samarbete) samt Nigeria (ekonomiskt, industriellt, vetenskapligt och tekniskt samarbete). dessa avtal behandlas inte frågor rörande finansiering av samarbetet.

Med Mexico finns en överenskommelse om tekniskt och vetenskapligt samarbete. Förhandlingar pågår om industriellt samarbete. En överenskommelse om visst samarbete har också ingåtts med Trinidad och Tobago.

På senare tid har ifrågasatts om inte avtalsformen borde utnyttjas mer aktivt i samarbetet med u-länderna. Enklare former för avtal och avtalsliknande arrangemang har också förordats. Handelsdepartementet har därför inlett en översyn av vissa frågor

beträffande samarbetsavtal med u-länder. Syftet med denna översyn är bl.a. att utvärdera erfarenheterna av existerande avtal, pröva frågan om utvidgad användning av avtal samt föreslå framtida svensk inställning.

5.3 Vissa insatser i exportfrämjande syfte

I enlighet med Sveriges traditionellt frihandelsvänliga inställning har regering och riksdag inte funnit det ändamålsenligt att ge närmare riktlinjer för exportfrämjandet i vad avser enskilda länder och marknader. Det åligger berörda organ att besluta om verksamhetens närmare inriktning. I vissa avseenden innebär dock de beslut som fattats av regering och riksdag en preferensbehandling av export till u-länder.

På det exportfrämjande området kan i vad avser u-länderna bl.a. följande organ och insatser nämnas.

Sveriges Exportråd (SE)

Det halvstatliga SE planerar, samordnar och genomför åtgärder för att främja svensk export, samt planerar och leder de fristående handelskontorens verksamhet och den exportfrämjande verksamheten inom utrikesrepresentationen. De samlade statliga anslagen till SE:s verksamhet uppgick budgetåret 1979/80 till ca 113 milj.kr. En särskild avdelning har hand om u-länderna.

Information om internationell upphandling

Inom SE finns en särskild enhet med uppgift att samla in och vidareförmedla information om internationella projekt som kan vara av intresse för svenska företag. I första hand gäller det uppgifter om upphandling som genomförs eller finansieras av FN:s fackorgan, Världsbanken, de regionala utvecklingsbankerna (African Development Bank (ADB) i Abidjan, Asian Development Bank (AsDB) i Manila och Interamerican Development Bank (IDB) i Washington), vissa arabfonder samt UNDP. Uppgifter insamlas via svenska ambassader och handelskontor men också direkt från internationella bistånds- och finansieringsorgan. För bevakning av den upphandling som planeras av FN-organen, Världsbanken

och IDB finns vid den svenska ambassaden i Washington en särskild projektbevakningscentral. Huvuddelen av de uppgifter projektbevakningscentralen samlar in sänds till SE för vidare förmedling. Centralen har också i växande utsträckning direktkontakt med svenska företag. Bevakningen av de regionala utvecklingsbankerna i Manila och Abidjan, via våra ambassader i dessa städer, har likaså förstärkts.

Anbudskostnadsstöd till konsulter

SE administrerar ett statligt stöd till förinvesterings- och förprojekteringsstudier avseende projekt i u-länder. Medel kan utgå till konsultföretag i form av bidrag till förstudie- och anbudskostnader för projekt av infrastrukturell eller industriell natur. För budgetåret 1979/80 har anslagits ca 2,4 milj.kr. Förstudien eller anbudet bör avse ett specifikt projekt i ett u-land. Högst 50% av självkostnaderna får stödas med statsmedel. Företagen är skyldiga att återbetala anbudskostnadsstöd för anbud som antas. Under budgetåret 1978/79 inkom sammanlagt 117 ansökningar om konsultstöd, varav 40% avsåg uppdrag inom industri-sektorn, främst gruvindustri och malmhantering samt skogshantering och cellulosaindustri. Resten fördelade sig ungefär lika på grupperna infrastruktur (vattenförsörjning och avlopp, kommunikationsanläggningar m.m.) och övrigt samhällsbyggande (sjukhus och hälsovård, kartering och stadsplanering m.m.). Ansökningarnas fördelning på regioner och länder uppvisade en stark koncentration till arabländer i Mellanöstern och Nordafrika, följt av Asien (med tyngdpunkt på Kina) och övriga Afrika.

Stöd till svensk projektexport

Våren 1979 beslutade riksdagen om främjande av export av kompletta system till industri- och anläggningsprojekt (SA-projekt). Till kategorin SA-leveranser hänförs leveranser av investeringskaraktär som omfattar mer än rena varutransaktioner. Stödet administreras av en nämnd inom SE. För budgetåret 1979/80 har anslagits 47 milj.kr. varav 30 milj.kr. är avsedda för anbudskostnadsstöd och 17 milj.kr. för bidrag till förprojekteringsstudier samt utbildnings- och seminarieverksamhet. Stöd kan utgå till svenska leverantörer som ingår som huvudleverantör eller som leverantör med delat huvudansvar i SA-projekt. Förutsättningen är att minst två företag samverkar i projektet.

Stöd kan utgå till projekt som är av långsiktigt intresse för svensk industris utveckling och då i första hand till:

- nya grupper av samverkande leverantörer,
- leveranser till länder dit projektexport tidigare inte skett i nämnvärd omfattning,
- nya typer av SA-projekt,
- projekt som representerar ny teknik eller tillämpning av nya system.

Stödet skall uteslutande gälla projekt av affärs- mässig karaktär. Projektet bör i normalfallet ha ett kontraktvärde som inte understiger 15 milj.kr., men undantag kan göras för projekt av speciellt nyskapande karaktär. Stöd till enskilt projekt får täcka högst hälften av redovisade kostnader.

5.4 Insatser för att underlätta kreditfinansiering av svensk export

Exporten av varor och tjänster från Sverige finansieras av exportföretag eller affärsbanker. Dessa kan erhålla statsstödd refinansiering av exportkrediter hos AB Svensk Exportkredit (SEK). De kan också teckna försäkring mot risk för förlust på grund av utebliven betalning i samband med export hos exportkreditnämnden (EKN). Även andra organ är involverade i finansiering av svensk export, men i mindre skala.

5.4.1 Exportkreditnämnden (EKN)

EKN bildades år 1933 med uppgift att handlägga ärenden om statsgaranti för täckande av förlust i samband med export m.m. Mot premieersättning kan nämnden utfärda försäkring mot risk för förlust på grund av utebliven betalning i samband med exportaffärer. Försäkringen avser risk för förlust på grund av att köparlandet inte kan överföra betalningar till Sverige (politisk risk). Den kan även vidgas till att omfatta

risk för att enskilda importörer inte kan eller vill betala (kommersiell risk). EKN medger ej försäkring för kommersiell risk annat än i kombination med politisk risk.

EKN:s verksamhet skall bedrivas affärsmässigt. Nämnden utfärdar dels normalgarantier och dels S-U-garantier på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling eller vid export med ett särskilt svenskt samhällsintresse. Viss preferensbehandling i form av ett större risktagande, än vad som normalt kan accepteras, är möjligt inom ramen för S-U-garantisystemet. Detta större risktagande kommer bl.a. till uttryck genom att nämnden i vissa fall kan bevilja S-U-garanti för affärer som annars inte kunnat garanteras alls. För exportörer och långivare är normal- och S-U-garantierna i princip likvärdiga.

EKN-garantier kan avse försäkring mot:

- 1) risk för utebliven betalning i samband med kontantaffär eller kreditaffär (leverantörs- och köparkredit),
- 2) risk för otillbörligt utnyttjande av säkerhet, (bond),
- 3) risk för förlust på grund av växelkursförändring,
- 4) risk för förlust i samband med investering,
- 5) risk för förlust i samband med ställd säkerhet (motgaranti).

Större delen av EKN:s verksamhet avser försäkring mot risker enligt punkt 1. Reglerna för denna verksamhet återfinns i förordningen (1974:60) om exportkreditgaranti (ändrad 1979:547).

EKN har av riksdagen bemyndigats att å svenska statens vägnar utfärda garantiförbindelser upp till visst maximalt s.k. rambelopp. Genom riksdagsbeslut våren 1979 höjdes ramen till 52 000 milj.kr. varav 13 000 milj.kr. reserverades för S-U-garantier. Handelsdepartementet har i budgetpropositionen för 1980/81 föreslagit en höjning av rambeloppet till 62 000 milj.kr.

Per den 30 juni 1979 uppgick utestående garantiförbindelser (både normal- och S-U-garantier) avseende risk för utebliven betalning i samband med export till u-länder till 7 400 milj. kr. eller hälften av totala förbindelser (se tabell). Garantigivningen på u-länder är således en mycket stor del av EKN:s totala garantigivning. Samtidigt fanns utestående utfästelser om garanti till u-länder på ett belopp av 25 900 milj.kr. (ca 60% av totala utfästelser). En utfästelse är ett löfte från EKN:s sida om att utfärda garantiförbindelse om garantitagaren så önskar när exportaffären kommit till stånd.

	<u>Garanti- förbindelser</u> 1979		<u>Garanti- utfästelser</u> 1979	
	(milj.kr.)	%	(milj.kr.)	%
Industriländer	3 100	20	8 000	18
Statshandels- länder	4 700	31	9 900	23
U-länder	7 400	49	25 900	59
därav OPEC-länder	<u>(3 000)</u>	<u>20</u>	<u>(13 800)</u>	<u>31</u>
Summa	15 200	100	43 800	100

Exportkreditgarantier är dels ett sätt för exportören att försäkra sig mot förlust av exportintäkter, men ofta också en viktig förutsättning för att exportören skall kunna medge köparen kredit. En EKN-garanterad fordran betraktas i regel som betydligt säkrare vid exportörens refinansiering av krediten än en icke EKN-garanterad fordran, särskilt om köparlandet är ett u-land och kredittiden lång. EKN beviljar även garanti till banker som beviljar lån till köpare så att dessa kan betala exportören kontant (s.k. långivargaranti).

När EKN försäkrar betalningar i samband med en kredittransaktion omfattar försäkringen förutom kapitalbeloppet även ränta. Det belopp som omfattas av försäkringen kallas högsta förlustbelopp. Som regel är detta belopp högre än försäljningsbeloppet.

EKN:s försäkring berättigar inte till ersättning av hela högsta förlustbeloppet. Grundtanken är att det i försäkringen skall finnas ett visst självriskmoment som gör att försäkringstagaren har ett eget ekonomiskt intresse av att den tilltänkte köparen är seriös. Den andel av högsta förlustbeloppet som täcks av försäkringen är normalt 90% vid politisk risk och 85% vid kommersiell risk. Garantiprocentsatsen kan sänkas om EKN anser det befogat.

EKN delar in världens länder efter kreditvärdighet i fyra s.k. premieklasser. Denna indelning ses över löpande och länder flyttas mellan olika premieklasser i den mån den politiska och ekonomiska utvecklingen anses påverka deras kreditvärdighet.

Premien för en EKN-garanti ökar med kredittidens längd. Premien varierar även beroende på importlandets kreditvärdighet och vilka risker som täcks. Den ökar när landets kreditvärdighet försämras.

Underleveranser av maskinutrustning och liknande från flertalet västeuropeiska länder samt Japan kan vid export till tredje land omfattas av försäkring från EKN, förutsatt att varorna är avsedda att byggas samman med kapitalvaror från Sverige. Inköpsvärdet av sådana utländska varor får uppgå till 30% av exportaffärens kontraktsvärde. EKN:s motparter i andra länder försäkrar på motsvarande sätt underleveranser från Sverige. Någon liknande generell överenskommelse mellan finansieringsinstitut i olika länder finns emellertid inte.

EKN har även avtal om s.k. samordnade garantier med en del utländska garantiinstitut. Institutet i huvudleverantörens land står då som huvudförsäkrare gentemot köparen men varje institut försäkrar exporten från det egna landet. Underleveranserna kan i sådana fall överstiga 30% av kontraktsvärdet.

5.4.2 Exportkreditfinansiering via AB Svensk Exportkredit (SEK)

SEK ägs till hälften av vardera staten och affärsbankerna. Bolaget bildades år 1962 för att genom kreditgivning medverka vid export av varor och tjänster. Enligt riksdagens beslut (prop. 1977/78: 155 bil. 3, NU 1977/78:73, rskr 1977/78:379) får SEK inom en ram av 10 000 milj. kr. lämna exportkrediter eller utfästelser därom under en försöksperiod från den 1 juni 1978 till den 30 juni 1981.

löften om statsstödd kredit som ännu inte har accepterats av kunderna avräknas mot den beslutade ramen med f.n. 25%.

Inom detta s.k. SEK-system kan förhandsutfästelse om refinansiering till fast ränta medges för leverantörs- och köparkrediter med en löptid på minst 2 år. SEK replierar på affärsbankerna för uppläggning av krediterna. Efter riksdagens beslut i december 1978 ingår numera även export av nybyggda fartyg i försöksverksamheten (prop. 1978/79:49, NU 1978/79:14, rskr 1978/79:115).

Reglerna för SEK-systemet återfinns i förordningen (1978:404) om exportkreditfinansiering med statligt stöd m.m. (ändrad 1978:996). Villkoren för krediterna skall stå i överensstämmelse med den överenskommelse om riktlinjer för begränsning av statligt stöd till exportkreditgivning som Sverige har biträtt, den s.k. consensus-överenskommelsen, samt med tillämpningen av överenskommelsen. SEK:s kostnader vad gäller skillnaden mellan upp- och utlåningsräntor samt kursförluster ersätts av staten. SEK har att inkomma med framställning om kostnadstäckning för räntedifferenser och eventuella realiserade kursförluster till regeringens årsvis i efterskott.

Av totalramen var den 20 februari 1980 sammanlagt 5 870 milj.kr. utnyttjade. De affärer som är under behandling visar enligt SEK att ramutnyttjandet kan öka snabbt den närmaste tiden.

SEK har i skrivelse den 8 februari 1980 anhållit om en ökning av totalramen för exportkreditgivning från 10 000 milj.kr. till 18 000 milj.kr. under försöksperioden. I skrivelsen framhålls bl.a. att

behovet av refinansiering av statsstödda exportkrediter för fartyg kommer att bli betydligt mer omfattande än tidigare bedömningar har pekat på. Vidare förutses en allmän ökning av behovet av refinansiering av statsstödda exportkrediter utöver det som förutsattes i det ursprungliga beslutet.

Köpare i u-länder kan ges en viss förmånsbehandling i SEK-systemet vad gäller räntesats och kredittid, se nedanstående tabell. Enligt nuvarande riktlinjer kan SEK medge 10 års kredittid vid refinansiering av exportkrediter till relativt fattiga länder, men normalt högst 8,5 års kredittid för krediter till länder i mellankategorin. Statsstödd refinansiering av exportkrediter till i-länder kan enbart beviljas efter särskild prövning och när exportören kunnat styrka att utländsk statsstödd kreditkonkurrens föreligger.

Vid exportkredit till land inom ländergrupp:

	Relativt rika (främst i-länder)	Mellankategori (främst stats- handelsländer)	Relativt fattiga (främst u-länder)
Kredit i sv.kr. löptid 2-5 år	8,5%	8%	8%
5 år	8,75%	8,5%	8,25%
Kredit i utl.val. löptid 2-5 år	8%	7,5%	7,5%
5 år	8,25%	8%	7,75%

Som alternativ till statsstödd refinansiering av exportkrediter via SEK kan svenska exportföretag medges särskilt avdrag före skatt för att utjämna skillnaden mellan utlåningsränta och faktisk refinansieringsränta. Företag som saknar avdragsmöjlighet kan erhålla motsvarande belopp i form av bidrag. EKN avgör om sådant stöd skall beviljas enligt lagen (1978:401) om exportkreditstöd. Vid export till u-länder medges avdrag ned till en utlåningsränta på 7,5% per år. Vid export till andra länder är minimiräntan högre.

5.4.3 Exportkreditfinansiering via Nordiska Investeringsbanken (NIB)

Enligt sina stadgar kan NIB lämna lån bl.a. för att finansiera export av nordiskt intresse. Exporten bör avse avgränsade exportprojekt och beröra minst två nordiska länder. Det nordiska intresset tillgodoses t.ex. genom att exportörer från två nordiska länder samarbetar om en exportleverans eller genom att NIB lämnar en köparkredit på villkor att upphandling sker genom anbudskonkurrens mellan företag från minst två nordiska länder.

NIB kan också refinansiera exportkrediter som lämnas av nationella exportkreditinstitut för projekt av nordiskt intresse. Refinansieringslån från NIB utgör då ett alternativ till direkt egen upplåning för berört institut. För svensk del har NIB även möjlighet att omvänt refinansiera egna exportkrediter, som finansierar svensk export, hos SEK. NIB kan därmed komma i åtnjutande av SEK-systemets förmånliga refinansieringsvillkor.

Vissa frågor rörande NIB:s roll i samband med finansiering av nordisk projektexport övervägs f.n. av utredningen om Nordisk Projektexport.

5.4.4 Finansiering av fartygsexport till u-länder

U-länder har möjlighet att beställa fartyg från svenska varv på villkor som är förmånligare än vad som erbjuds köpare i andra länder. Under budgetåret 1978/79 avsattes 125 milj.kr. för särskilda subventioner vid fartygsexport till u-länder. I princip kan förmånliga villkor beviljas vid fartygsexport till samtliga u-länder, utom till länder som tillämpar bekväm-

lighetsflagg. Exporten skall avse nybyggda fartyg som beställs före den 1 juli 1980 och levereras före 1981 års utgång. I proposition (1979/80:165) om varvspolitiken m.m. som nyligen lämnats till riksdagen har regeringen föreslagit att beställningar skall kunna göras fram t.o.m. den sista december 1983. Fartygen bör ha en storlek på minst 300 brt. De förmånliga villkoren kan utformas på olika sätt men skall innebära ett gåvoelement på minst 25%, antingen i form av förmånliga kreditvillkor eller i form av en rabatt på kontraktspriset. Denna utformning ansluter till OECD:s särskilda överenskommelse om betalningsvillkor i samband med fartygsexport.

För att försäkra sig om att de exporterade fartygen kommer u-landet till nytta krävs från svensk sida att köparen är ett nationellt företag samt att u-landets regering hemställer hos den svenska regeringen om förmånsbehandling av affären. Fartygsexport till u-länder på förmånliga villkor avses också omfattas av regeringsavtal.

Ärenden om fartygsexport på förmånliga villkor bereds av Fartygskreditnämnden (FKN) som lämnar rekommendation om avslag eller tillstyrkande. Beslut om utnyttjande av stödmedel fattas av regeringen efter beredning inom industridepartementet. Riksgäldskontoret beslutar i fråga om garanti för krediter i samband med fartygsexport. Om det beviljade gåvoelementet avses lämnas i form av kredit på förmånliga villkor från AB Svensk Exportkredit ersätts SEK vid utbetalningstillfället med nuvärdet av skillnaden mellan den förmånligare fartygskrediten och de kreditvillkor som annars lämnas vid export till u-landet i fråga. Hittills har inga affärer avslutats på dessa förmånligare kreditvillkor.

6 ÖVERVÄGANDEN OM BEHOV AV ETT SYSTEM FÖR BLANDADE KREDITER

Sverige stöder kreditgivning till u-länder genom finansiella bidrag till internationella och regionala institutioner som t.ex. Världsbanken (IBRD), Afrikanska utvecklingsbanken (ADB), Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB) och Inter-Amerikanska utvecklingsbanken (IDB). Dessa banker beviljar förmånliga krediter bl.a. för finansiering av kapitalvaruimport i samband med utvecklingsprojekt. Krediterna är bundna till upphandling i medlemsländerna. Utöver ordinarie kreditgivning för utvecklingsändamål kan dessa institutioner även tillhandahålla finansiering på särskilt förmånliga villkor via s.k. "mjuka fönster", eller särskilda fonder. Också inom Internationella Valutafonden (IMF), där Sverige är medlem, har under senare år tillskapats särskilda kreditfaciliteter som i praktiken är inriktade på u-länder.

Det finns stora likheter mellan blandade krediter och den förmånliga kreditgivningen från internationella och regionala finansieringsinstitutioner. De blandade krediterna kan sägas vara en bilateral motsvarighet till dessa organs multilaterala kreditgivning. I båda fallen åstadkoms en överföring av finansiella resurser på förmånliga villkor till mottagare i u-länder. Flertalet givarländer förfogar över olika finansiella instrument för bilaterala resursöverföringar. Detta ger dem möjlighet att variera återbetalningsvillkoren vid kreditgivning till u-länder så att förmånligheten anpassas efter u-landets utvecklingsgrad.

Till skillnad från de flesta andra givarländer saknar Sverige i dag ett bilateralt finansiellt instrument där förmånligheten i resursöverföringarna kan varieras från fall till fall. Vårt bilaterala bistånd ges i huvudsak i form av gåvor. Vår kreditgivning till u-länder sker i princip på marknadsmässiga villkor, även om viss räntesänkning kan åstadkommas vid statligt stödd refinansiering av exportkrediter. Någon mellanform mellan gåvobistånd och sedvanlig exportkreditfinansiering finns emellertid inte.

6.1 Vissa utvecklingstendenser i svenskt bistånd

Sverige började ge offentligt bistånd av större omfattning till enskilda u-länder under första hälften av 1960-talet. På den tiden gavs en betydande del av biståndet i form av långa krediter på gynnsamma villkor för riktade insatser. Man ville stödja utvecklingsprojekt som var intressanta främst från biståndssynpunkt men även för svenska konsulter, entreprenörer och leverantörer. Lån gavs t.ex. till ett kraftverksbygge i Turkiet. I Indien stöddes indisk-svenska s.k. joint ventures med krediter på 20 år till 2% ränta. Krediterna skulle möjliggöra bättre utnyttjande av befintlig produktionsutrustning. Avsikten var att med hjälp av förmånlig kreditgivning underlätta handeln mellan länder med olika ekonomisk utvecklingsgrad. Den ökade utrikeshandeln skulle också tillföra u-landet tekniskt kunnande och reala resurser som främjade dess utveckling.

Successivt ökade sedan gåvoelementet i det svenska

biståndet och kreditgivningen avvecklades. Sverige verkade också på det internationella planet för ett ökat gåvobistånd.

Den internationella utvecklingen har genom åren påverkat det svenska biståndets inriktning. U-länderna strävar nu i allt större utsträckning efter att utveckla sin industriella kapacitet. En industriell utbyggnad kräver tekniskt kunnande i form av såväl utbildning och know-how som kapitalvaruutrustning och insatsmaterial. Många u-länder önskar därför ett närmare samarbete med industriföretag i i-länder. För att från svenskt håll stödja u-ländernas industrialiseringssträvanden har SIDA:s resurser för förmedling av industribistånd förstärkts kraftigt. Andra åtgärder som inrättandet av Swedfund och revideringen av det s.k. investeringsgarantisystemet har tillkommit för att stimulera svenskt näringsliv till ett ökat deltagande i utvecklingsarbetet med u-länderna. Sverige har också ingått avtal om handels-, industri- och tekniskt/vetenskapligt samarbete med flera u-länder.

I samband med att det traditionella svenska gåvobiståndet till Cuba och Tunisien nu avvecklas har märkts ett behov av nya finansieringsformer vid övergången från gåvobistånd till kommersiell kreditgivning. Avvecklingen av det traditionella gåvobiståndet har skett med hänvisning till ländernas relativt höga ekonomiska utvecklingsnivå, men den har upplevts som alltför abrupt av mottagarländerna. De har hävdats att det skulle varit riktigare att gradvis reducera det benefika elementet i resursöverföringarna. I sådana fall då biståndet till ett land successivt avvecklas bör det vara möjligt att under en längre period behålla ett biståndselement samtidigt som man på andra sätt främjar samarbetet på olika områden som

t.ex. de kommersiella och industriella områdena. Med hjälp av blandade krediter skulle en sådan gradvis avtrappning av gåvobiståndet kunna åstadkommas på ett tekniskt smidigt sätt. Den goodwill som Sverige åtnjuter på grund av gjorda biståndsinsatser torde då också bättre kunna vidmakthållas och läggas till grund för ett fortsatt samarbete i andra former.

Det bredare samarbete som Sverige bedriver med ett antal u-länder utanför programlandskretsen syftar bl.a. till överföring av kunskap från Sverige. Förinvesteringsstudier, konsultarbeten, utbildningsinsatser och institutionssamarbete kan finansieras inom denna samarbetsform.

Inom det bredare samarbetet uttrycks ofta önskemål från u-landshåll om fortsatt svenskt engagemang för fullföljande av utvecklingsfrämjande projekt som initierats med svenskt bistånd. Svenska företag framstår i många sammanhang som attraktiva leverantörer och samarbetspartners. Problem uppstår emellertid då u-landet i fråga finner att andra i-länder har möjlighet att erbjuda förmånligare kreditvillkor inom eller utom ramen för det egna biståndsprogrammet. U-landet kan inte förorda upphandling från svenska företag om dessas kredit-erbjudanden är väsentligt dyrare. En effektiv kombination av tekniskt bistånd och finansiella överföringar skulle, enligt arbetsgruppens mening, kunna åstadkommas om vissa sådana projekt kunde fullföljas med hjälp av svensk förmånlig finansiering.

I sammanhanget kan noteras att riksdagen vid behandlingen av 1979/80 års budgetproposition utta-

lade sitt stöd för möjligheten att främja det bilaterala samarbetet med u-länder genom bl.a. samarbetsavtal eller liknande samarbetsarrangemang. Erfarenheten visar att frågor rörande krediter på mjuka villkor ofta aktualiseras i samband med diskussioner om sådana samarbetsarrangemang.

6.2 U-ländernas krav på ökade resursöverföringar

På det bilaterala planet har förfrågningar om mjuka krediter kommit både från mottagarländer som önskar ett komplement till gåvobiståndet och från andra u-länder som önskar ett närmare samarbete med Sverige. Vid en rundfrågning som arbetsgruppen gjorde bland ett antal svenska beskickningar i u-länder framkom att många u-länder i dag anser sig mer betjänta av större finansiella resurser till lägre än kommersiell kostnad än av motsvarande resursöverföring i gåvoform. Detta kan förklaras av att man i de flesta u-länder nu satsar på en kapitalkrävande utbyggnad av industri- och jordbrukssektorerna som väntas ge avkastning på sikt.

Parallellt med att enskilda u-länder bilateralt fört fram önskemål om krediter på förmånliga villkor har u-länderna som grupp i multilaterala sammanhang ställt krav på en ny ekonomisk världsordning. En viktig del i en sådan ordning skulle vara att u-länderna gavs preferensbehandling med hänsyn till deras svagare ekonomiska ställning så att en rättvisare världshandel kunde komma till stånd. I den s.k. Lima-deklarationen från år 1975 är en av målsättningarna att u-länderna år 2000 skall svara för 25% av världens samlade industriproduktion. Utvecklingen mot detta mål går emellertid långsamt. Bl.a.

mot denna bakgrund har man under senare år allt mer intensivt kommit att diskutera frågan om ökade resursöverföringar till u-länderna.

Olika prognoser tyder på att flödena av gåvo-bistånd knappast kommer att öka i någon nämnvärd takt de närmaste åren. Den väg som då står till buds för att få till stånd ökade resursöverföringar till u-länderna är olika former av kreditgivning. Tanken är att ökade resursöverföringar skulle påskynda u-ländernas utveckling. Dessa länder har behov av att importera tekniskt kunnande, varor och tjänster från utlandet. Deras köpkraft skulle öka om större finansiella resurser ställdes till förfogande. Om krediter dessutom kunde erhållas på förmånliga villkor skulle en större importvolym kunna beredas plats inom ett begränsat betalningsbalansutrymme. Ett sådant ökat kreditflöde till u-länderna är i första hand tänkt för finansiering av produktiva investeringar, vars avkastning kan bidra till återbetalning av krediterna.

Sverige har deltagit aktivt i diskussionerna om ökade resursöverföringar. Olika förslag till utformning av sådana överföringar på ett multilateralt plan har lagts fram, men några konkreta åtgärder, utöver vad som förekommer inom ramen för tidigare etablerade institutioners verksamhet, har hittills inte vidtagits.

6.3 U-ländernas intresse av mjuka krediter som resursöverföringsmekanism

Några snabba lösningar för hur u-ländernas behov av ökade resursöverföringar skall tillgodoses finns inte i sikte och det multilaterala arbetet fortsätter. Bilateralt finns dock i många i-länder system för förmånlig kreditgivning till u-länder, vid sidan av det rena gåvobiståndet.

Arbetsgruppen anser att om Sverige inför ett system för förmånlig kreditgivning till u-länder bör detta rimligen medföra att ökade resurser, om än i jämförelsevis liten skala, kan förmedlas till mottagare i dessa länder. Med en begränsad statlig biståndsinsats som hävstång kan då kreditströmmar som annars skulle söka sig andra vägar kanaliseras över till u-länderna. Belopp uppgående till flera gånger biståndsinsatsens storlek skulle alltså på detta sätt kunna mobiliseras för att ställas till u-ländernas förfogande.

På grund av den hårda kreditkonkurrensen från andra länder skulle de statliga medel som tas i anspråk för blandade krediter med största sannolikhet tillfalla köparen. Det skulle alltså bli fråga om direkta överföringar till u-länderna av resurser som tillskjuts från statligt håll. Det kan även hävdas att resurstillskottet till u-länderna torde bli större än den faktiska resursuppostringen från svensk sida eftersom Sverige har en bättre kreditvärdighet än ett genomsnittligt u-land, och därmed en lägre upplåningskostnad.

För det enskilda u-landet består nettoresurstillskottet, i en situation med konkurrerande erbjudanden om förmånliga krediter, av skillnaden i gåvoelement mellan den svenska kredit som erbjuds vid import från Sverige och den alternativa kredit som kan erhållas vid import från ett annat leverantörsland. Konkurrerande givarländer kan emellertid förmodas erbjuda icke anspråkta kreditbelopp för förmånlig finansiering av andra, för svensk exportindustri mindre intressanta, transaktioner. Det är därför arbetsgruppens uppfattning att svenska blandade krediter skulle innebära ett icke obetydligt

nettotillskott av finansiella resurser för u-länderna som grupp. Storleken på detta resurstillskott beror emellertid på om den kreditvolym som ställa till förfogande från Sverige ersätter andra lika förmånliga krediter, krediter på marknadsmässiga villkor eller i sin helhet innebär ett nettotillskott.

En invändning som kan resas är att kreditgivning som sådan, även om återbetalningsvillkoren är förmånliga, leder till att u-ländernas utlandsskuld ökar. Den är redan nu besvärande stor i många fall. Gävobistånd har inte denna effekt. Arbetsgruppen är väl medveten om att mjuka krediter inte alltid är ett lämpligt instrument för resursöverföringar. Det bör emellertid betonas att praktiskt taget alla u-länder är beroende av kapitalimport för sin industrialisering. På senare år har u-länderna lånat upp allt större belopp på den internationella kapitalmarknaden. Även deras efterfrågan på exportkrediter har ökat. Kapitalimport på förmånliga villkor resulterar i en mindre belastning på betalningsbalansen jämfört med sedvanliga exportkrediter och annan kommersiell upplåning.

Kreditvillkorens utformning avgör hur betungande en stor skuldvolym i realiteten är för ett visst u-land. Stora lån med lång återbetalningstid kan i vissa fall t.o.m. förbättra ett u-lands betalningsförmåga. Så är fallet om t.ex. den förlängda kredittiden reflekterar den faktiska cash-flow-situation u-landet har att räkna med vid en investering med lång intjänandetid, t.ex. en processindustri. Om anläggningen producerar för export eller ersätter import ökar den landets tillgång på utländsk valuta.

Av det sagda framgår att det i många fall finns en lättförståelig efterfrågan på krediter till förmånliga villkor från u-ländernas sida. Arbetsgruppen anser att det finns starka u-landspolitiska motiv för Sverige att inta en positiv inställning till sådana önskemål.

6.4 Finns ett eget svenskt intresse av att öka kreditgivningen till u-länderna?

Här Sverige då något egentligt eget intresse av att tillmötesgå u-ländernas önskemål om krediter på förmånligare villkor än vad som för närvarande kan erbjudas? Och vilka effekter kan en sådan kreditgivning tänkas få på den traditionella handeln?

Det primära egna intresse som anförts under utredningsarbetet är en önskan att öka vår export. En ökning av exporten till u-länder skulle kunna underlättas genom subventionerade krediter.

Rent allmänt medför subventionering att konkurrensförhållandena snedvrids, vilket i sin tur leder till ineffektiv resursallokering. Subventionsinsatser i exportfrämjande syfte är därför inte alltid önskvärda ur statsmakternas synpunkt. Det är emellertid ett centralt mål för den ekonomiska politiken i nuvarande läge att uppnå bättre jämvikt i bytesbalansen, i första hand genom en ökning av vår export - "oljenotan måste betalas".

OECD-området är den viktigaste marknaden för svensk export. På medellång sikt förutses en tämligen svag allmän efterfrågeutveckling och en låg investerings-

benägenhet i detta område. Svensk industri med dess inriktning på investerings- och insatsvaror måste därför i ökad utsträckning söka sig till marknader med en förväntad högre investeringstakt. Det är en allmän bedömning att sådana marknader finns i u-länderna och att vår exportindustri därför i ökad grad bör inrikta sina ansträngningar på dessa länder. Bland annat gäller det för Sverige att försöka uppnå en hygglig marknadsandel på vissa strategiska produkt- och tjänsteområden inom de mer investeringsexpansiva u-länderna. En tidig marknads-etablering kan här vara viktig för den framtida handeln.

Det är också viktigt för Sverige, med vår betydande export av konjunkturkänsliga investeringsvaror, att sträva efter en utjämning av efterfrågefluktuationerna genom att t.ex. exportera till marknader med sinsemellan osynkroniserad utveckling. U-länderna följer inte alltid samma konjunkturcykler som i-länderna. Deras investeringsprogram ingår till stor del i långsiktiga utvecklingsplaner som beslutas på nationell nivå. Ofta är valet av investeringstidpunkt i dessa länder mer beroende av tillgången på finansieringsmedel än av konjunkturons förlopp. Finansieringsfrågorna är av stor betydelse för om ett exportland lyckas etablera sig på en intressant u-landsmarknad.

Många u-länder anstränger sina ekonomiska resurser hårt under ett uppbyggnadsskede för att få till stånd en så snabb ekonomisk utveckling som möjligt.

Intäkterna från den egna exporten räcker då inte till för att finansiera importen och länderna är under denna period beroende av kapitalimport. Situationen var densamma i Sverige och flera andra i-länder för inte alltför länge sedan.

Konkurrensen på u-landsmarknaderna är i nuvarande konjunkturläge mycket hård. Andra exportländer erbjuder ofta förmånliga krediter för att främja sin export. En ökad svensk export av främst investeringsvaror till marknader i u-länder torde därför förutsätta att Sverige är berett att acceptera dels en volym mässigt ökad kreditgivning till dessa länder och dels den ökade risk som en sådan större utlåning innebär. I vissa fall torde också förmånliga kreditvillkor vara nödvändiga.

Kreditvillkoren är särskilt betydelsefulla vid konkurrens om projekt som kan fungera som referensanläggningar på u-landsmarknaderna. Exportörer förutsättes ofta kunna hänvisa till befintliga anläggningar inom en viss region för att komma i fråga vid internationell upphandling.

Konkurrerande i-länder som utnyttjar förmånliga krediterbudanden för att främja exporten till f.d. kolonier inom det egna språkområdet kan skaffa sig en mycket stark marknadsställning. De kan också dra fördel av att tekniska normer och bestämmelser liksom administrativa rutiner ofta är likartade. Ett u-lands beroendeförhållande till företag i moderlandet förstärks ytterligare genom de attraktiva förmånliga krediter som nu erbjuds.

För att förbättra svensk exportindustris möjligheter att konkurrera på sådana marknader vore det en fördel om åtminstone kreditkonkurrensen kunde neutraliseras. Svenska blandade krediter skulle således i vissa fall kunna vara ett effektivt medel för att bryta andra länders dominerande ställning på enskilda u-landsmarknader. Arbetsgruppen vill framhålla att ett ökat risktagande i samband med ökad kreditgivning till u-länder kan underlätta offensiva satsningar på framtida marknader och framtida produkter, vilket också bör ligga i Sveriges eget intresse.

6.5 Risken för ökad och spridd internationell kreditkonkurrens

Leder då inte en uppmjukning av kreditvillkoren vid export till u-länder till att Sverige trappar upp den kreditkonkurrens som vi länge försökt bekämpa?

Den s.k. consensus-överenskommelsens bestämmelser om förmånlig kreditgivning till u-länder är utformade så att överenskommelsen i praktiken saknar begränsande effekt vad gäller bundna biståndskrediter och blandade krediter. Detta har lett till att allt fler länder erbjuder krediter med ett gävoelement strax över 15% vid konkurrens om export till u-länder. En kraftig ökning av denna typ av kreditgivning har kunnat konstateras sedan consensus-överenskommelsen trädde i kraft den 1 april 1978. I dag använder sig flertalet (Norge, Canada, Frankrike, Japan, USA, Österrike, Schweiz, Västtyskland, Belgien, Nederländerna, Finland, Danmark, Italien, Spanien och Storbritannien) av de 22 consensusdeltagande länderna av olika former av krediter på förmånliga villkor för att finansiera sin export till u-länder.

Sverige är ett litet land med en stor utrikeshandel i förhållande till den egna kapitalmarknaden. Vi måste låna utomlands för att finansiera exportkreditgivning i större skala. Sverige har inget att vinna på att den internationella kreditkonkurrensen trappas upp med hjälp av allt större inslag av statsstöd. Samtidigt har vi emellertid på kort sikt inte råd att ställa oss helt utanför i en konkurrenssituation där andra länder använder sig av förmånliga exportkrediter i allt större utsträckning. Sett i ett längre perspektiv är det svårt att bedöma hur länge denna konkurrenssituation på kreditområdet kommer att bestå.

Det har sagts att om Sverige ställer blandade krediter till förfogande för finansiering av export till u-länder kommer dessa länder att kräva sådan förmånlig finansiering av all import från Sverige. U-länder som inte erbjudits blandade krediter skulle också komma att kräva förmånliga kreditvillkor. Snart skulle trycket bli så starkt att det inte längre vore möjligt för Sverige att exportera till u-länder utan förmånliga finansieringserbjudanden.

Arbetsgruppen betraktar dessa farhågor som överdrivna. Svenska blandade krediter bör utnyttjas selektivt och endast komma till användning när det, utöver biståndspolitiska överväganden, bedöms som särskilt angeläget att stärka svensk exportindustris marknadsposition på en eller flera u-landsmarknader eller för lansering av nya svenska produkter. Den förmånliga kreditgivningen bör alltså utnyttjas för finansiering av sådan u-landsimport som annars inte bedöms kunna komma till stånd och som kan förväntas leda till framtida ökad efterfrågan på varor och tjänster från Sverige. Om blandade krediter reserveras

för sådan export till u-länder torde man minimera risken för negativa effekter på den traditionella handeln.

Blandade krediter bör alltså inriktas på att underlätta marknadsinvesteringar som är till nytta för svensk exportindustri. Det kan här påminnas om att svenska exportföretag regelmässigt bedömer olika marknadens potentiella intresse i förhållande till kostnaderna för att få en viss order. Marknadsinvesteringar gjorda av enskilda företag kan ibland förväntas medföra fördelar också för övrig svensk exportindustri, men sådana positiva effekter brukar naturligt nog inte beaktas vid de enskilda företagens beslut.

Även om Sverige genom att införa blandade krediter deltar mer aktivt i den internationella kreditkonkurrensen, innebär detta inte att vi skall slå av på våra ambitioner att försöka begränsa snedvridande effekter på den internationella handeln. Somliga hävdar t.o.m. att Sveriges möjligheter att påverka andra länder i detta avseende skulle öka om vi får tillgång till egna blandade krediter. Sverige bör därför fortsätta verka för en åtstramning av consensus-överenskommelsens bestämmelser om bundna biståndskrediter och blandade krediter. Vid diskussioner med andra länder bör vi sträva efter en höjning av dessa krediters gävoelement så att en viss gränsdragning mellan biståndskrediter och sedvanlig exportkreditgivning kan upprätthållas.

6.6 Har Sverige råd att erbjuda u-länder mjuka krediter?

En viktig fråga är naturligtvis om det kan anses

ekonomiskt riktigt av Sverige att tillmötesgå u-länders önskemål om krediter på förmånligare villkor än vad vi för närvarande erbjuder. Har Sverige råd med kostnaden för sådana förmånligare kreditvillkor? Har vi tillgång till erforderliga kreditbelopp?

Tillgången på lånemedel blir beroende på den ekonomiska politik som förs och det upplåningsutrymme som återstår efter det att Sveriges övriga upplåning genomförts. Under senare hälften av 1970-talet har Sverige lånat i storleksordningen 10-15 miljarder kronor årligen utomlands utan att vår goda kreditvärdighet försämrats. Om den svenska bytesbalansen förbättras ökar utrymmet för upplåning för t.ex. kreditgivning till u-länder. En försämrad bytesbalans leder sannolikt till ett mindre upplåningsutrymme för andra ändamål än bytesbalansfinansiering. Ett införande av blandade krediter skulle emellertid röra sig om så relativt begränsade belopp att ökningen av behovet av finansieringsmedel från de internationella kapitalmarknaderna knappast skulle utgöra något hinder.

Som framgätt tidigare anser arbetsgruppen att en utvidgning av subventionerna på exportkreditområdet från industripolitisk och exportfrämjande synpunkt endast kan motiveras i fråga om projekt som åtminstone långsiktigt innebär en marknadsinvestering. Den budgetbelastning som uppkommer till följd av blandade krediter kan hänföras till en ökad exportvolym. Det finns således ett lättförklarat och entydigt samband mellan åtgärd och effekt. Detta

direkta samband torde positivt påverka viljan att avsätta medel för ändamålet. En exportökning leder till förbättrad bytesbalans. Den föregås också av ökad produktion och därmed sammanhängande högre sysselsättning. Förenklat uttryckt: den svenska ekonomin kan stärkas av åtgärder som vidtas till förmån för u-länder. Detta förhållande torde också kunna bidra till att stärka förståelsen för att det svenska biståndet vidmakthålles på en hög nivå även under perioder av påfrestningar på den svenska ekonomin.

Gruppen vill avslutningsvis framhålla att förmånlig kreditgivning till u-länder aldrig kan tänkas lösa mera fundamentala externa balansproblem för Sveriges del - då måste växelkursförändringar och/eller andra, mera omfattande, generella ekonomisk-politiska åtgärder sättas in. Blandade krediter bör i stället ses som ett instrument med mer begränsat användningsområde. Dess syfte från exportfrämjande synvinkel är att göra det möjligt för svensk industri att konkurrera effektivt om vissa intressanta exportaffärer så att Sverige ej uteslängs från viktiga marknader i u-länder. De marginella insatser det kan bli frågan om kan få stor genomslagskraft särskilt vad gäller nya marknader, nya produkter och/eller referensanläggningar.

6.7 Slutsats

Det finns ett starkt intresse och ett lättförståeligt behov av krediter på förmånliga villkor från u-ländernas sida. Blandade krediter bedöms också kunna få positiva effekter för svensk export till u-lands-marknaderna. Arbetsgruppens överväganden leder

därför fram till slutsatsen att Sverige bör ha möjlighet att erbjuda förmånliga krediter för finansiering av viss export till u-länder som annars inte bedöms kunna komma till stånd.

I följande avsnitt presenteras arbetsgruppens förslag till konkret utformning av ett system för svenska blandade krediter till u-länder.

7 FÖRSLAG TILL SYSTEM FÖR BLANDADE KREDITER

7.1. Förslagens huvuddrag

Som framgått av föregående kapitel anser arbetsgruppen att Sverige bör ha möjlighet att erbjuda blandade krediter för att underlätta finansiering av viss svensk export till u-länder som annars inte bedöms kunna komma till stånd. Gruppen har därför utarbetat förslag till utformning av ett system för kreditgivning på mjuka villkor. Dessa svenska mjuka krediter kallas i fortsättningen blandade krediter, vilket anknyter till den benämning som används för liknande kreditgivning från andra länder.

Arbetsgruppen har strävat efter att konstruera ett enhetligt och relativt enkelt system för kreditgivning, vilket skall kunna användas för alla blandade krediter oberoende av mottagarland, varuslag eller syfte med krediterna. Systemet bör vara flexibelt så att volymen blandade krediter utan större olägenhet kan varieras från år till år. Arbetsgruppen har också sett en fördel i att försöka utnyttja befintliga institutioner för att administrera denna kreditgivning. Förslaget går i korthet ut på följande.

Blandade krediter föreslås kunna ges till u-länder för att finansiera viss import från Sverige som annars inte bedöms kunna komma till stånd. Importen bör avse produkter eller projekt som främjar u-landets betalningsförmåga, eller har annan utvecklingsfrämjande effekt. Den bör också kunna förväntas leda till en framtida ökad efterfrågan på varor och tjänster från Sverige. Blandade krediter bör, när så anses lämpligt, ställas till förfogande inom ramen för regeringsavtal.

Arbetsgruppen föreslår att en refinansieringsmöjlighet tillskapas där kreditvillkoren, genom tillskott av statsmedel, blir förmånligare än vid sedvanlig refinansiering av exportkrediter. Eftersom blandade krediter förutses ha positiva effekter både från biståndspolitisk och exportfrämjande synpunkt anser arbetsgruppen det rimligt att statens kostnad för denna kreditgivning fördelas mellan biståndsanslaget och anslag avsedda att främja svenskt näringsliv. Beslut om blandade krediter föreslås fattas av exportkreditnämnden (EKN). AB Svensk Exportkredit (SEK) ges möjlighet att på grundval av EKN:s beslut svara för refinansieringen.

Vidare föreslås en utvidgning av EKN:s s.k. S-U-garantivning i samband med särskilt biståndspolitiskt motiverad export som finansieras med blandade krediter.

I det följande presenteras arbetsgruppens förslag till utformning av svenska blandade krediter. Först redogörs för i vilka sammanhang dessa krediter föreslås kunna utnyttjas. Förslag till kriterier för val av mottagarländer och för val av projekt och produkter lämnas. Därefter framläggs förslag till krediternas tekniska konstruktion och administration. Vidare diskuteras möjliga kreditvillkor, de statsfinansiella kostnaderna och kreditgivningens omfattning. Förslag ges också till garantiordning.

7.2 Länderkrets

Blandade krediter skall endast kunna ges till u-länder. Arbetsgruppen har inte funnit någon internationellt vedertagen indelning av u-länder som

ansetts helt lämplig för att definiera vilka u-länder som kan erhålla svenska blandade krediter.¹⁾

Då biståndsmedel delvis används för att finansiera sådana krediter skall de biståndspolitiska målsättningarna vara vägledande för valet av u-länder som skall komma i fråga för krediterna. Någon en gång för alla given lista på vilka länder detta är finns givetvis inte. Situationen i ett och samma land kan skifta från en period till en annan och göra det mer eller mindre biståndspolitiskt motiverat att låta blandade krediter utgå till landet i fråga. Bedömningen får göras från fall till fall. Inom denna ram bör givetvis även en bedömning ur handels- och industripolitisk synpunkt göras.

En kategori u-länder som bör komma i fråga är de u-länder till vilka det svenska bilaterala utvecklingsbiståndet trappas ned för att ersättas av bredare samarbete samt länder med vilka Sverige redan har eller önskar utveckla ett bredare samarbete. Flertalet av dessa samarbetsländer har behov av kapitalimport för sin fortsatta utveckling. Här bör dock göras undantag för OPEC-länder med hög likviditet.

En annan kategori u-länder som bör kunna erhålla blandade krediter är programländer för svenskt bistånd. Dessa har i flera fall redan i dag möjlighet att utnyttja bistånd inom landramarna, t.ex. importstöd, för finansiering av import från Sverige. De lånar även upp utländskt kapital för att finansiera sin ekonomiska och industriella utveckling.

¹⁾ Exempel på sådana indelningar är DAC:s indelning av u-länder efter inkomst/capita, FN-systemets olika länderkategorier, de regionala utvecklingsbankernas länderkretsar m.fl.

Åtskilliga av dem har emellertid på grund av sin ekonomiska situation ringa kreditvärdighet och har därför svårt att erhålla krediter på normala kommersiella villkor.

I övrigt bör blandade krediter kunna utgå till u-länder vars utvecklingspolitik är förenlig med målsättningen för svensk biståndspolitik. Härmed ökar möjligheterna till bilateralt samarbete på andra områden som t.ex. överförande av tekniskt kunnande på kommersiell basis.

Från allmänpolitisk liksom handels- och industripolitisk synpunkt kan skäl anföras för att möjlighet borde finnas att erbjuda blandade krediter till en vidare krets u-länder än som nu beskrivits. Frågan om en eventuell utvidgning av länderkretsen liksom frågan om hur en sådan kreditgivning skall finansieras bör dock få anstå till dess erfarenheter vunnits av denna kreditform.

7.3 Produkter och projekt

Blandade krediter föreslås utnyttjas för finansiering av sådan import från Sverige som ökar mottagande u-lands betalningsförmåga eller har annan utvecklingsfrämjande effekt. Importen kan t.ex. avse leveranser till industri- och jordbruksprojekt, energiproduktion, mineralutvinning, transport- och kommunikationsväsende, eller till investeringar av infrastrukturell typ. Den bör vara prioriterad av mottagarlandets myndigheter.

De varuslag som i första hand bör komma i fråga är kapitalvaror, konsulttjänster och entreprenadarbeten. Kostnader för transporter och försäkringar, liksom andra specifika kostnadsslag, bör i huvudsak behandlas enligt den praxis EKN tillämpar vid beviljande av exportkreditgaranti för aktuella varuslag. En större andel lokala kostnader än normalt bör kunna kreditfinansieras när det rör sig om blandade krediter. Förskottets storlek bör också kunna variera från fall till fall.

Berörda importtransaktioner bör vara av viss storlek. Kreditbeloppet bör i det enskilda fallet normalt ej understiga 10 milj.kr. Blandade krediter bör kunna utnyttjas för finansiering av enskilda affärer, eller som ramkrediter avsedda för exempelvis finansiering av utveckling av en viss sektor av mottagarlandets näringsliv.

Import som avses finansieras med blandade krediter bör, förutom utvecklingsfrämjande effekt i mottagarlandet, även ha positiv betydelse för u-ländernas framtida import från Sverige. Som diskuterats i föregående kapitel bör importen således ha särskild betydelse för framtida svenska leveranser av liknande produkter eller till liknande projekt, eller för annan framtida svensk export till det aktuella u-landet.

Svenska blandade krediter bör finansiera varor och tjänster av svenskt ursprung. Utländska delleveranser bör normalt inte finansieras på detta sätt, såvida de inte är av avgörande betydelse för den svenska leveransen. I samband med större investeringsprojekt i u-länder kan det bli aktuellt med

samfinansieringsarrangemang där en mjuk kredit från Sverige finansierar endast en del av en affär. Arbetsgruppen kan se fördelar med sådana samfinansieringsarrangemang förutsatt att den svenska kreditdelen presenteras som svensk för mottagarlandet och inte försvinner i ett större paket. Danmark, Finland och Norge har redan möjlighet att lämna krediter på förmånliga villkor för finansiering av export till u-länder. Om även Sverige får tillgång till blandade krediter torde möjligheterna öka att i vissa fall erbjuda förmånliga krediter på samnordisk basis.

Här bör erinras om risken för att krav på förmånliga kreditvillkor sprids till den traditionella handeln. Vid beslut om blandade krediter bör denna spridningsrisk beaktas. Eventuella negativa effekter torde begränsas om blandade krediter utnyttjas för finansiering av sådan export till u-länder som annars inte bedöms kunna komma till stånd.

I den mån volymen ansökningar om blandade krediter nödvändiggör en prioritering inom ramen för här angivna kriterier får det ankomma på beslutande organ att fastställa principer för ett sådant prioriteringsförfarande. En sådan prioritering bör självfallet dock inte verka diskriminerande för de fattigare u-länderna.

7.4 Kreditform och organisation

Blandade krediter är en finansieringsform som kombinerar bistånd, eller andra statsmedel, med kreditgivning på marknadsmässiga villkor. Ett givet belopp kan ställas till mottagande u-lands förfogande på två principiellt något olika sätt:

- hela beloppet kan erbjudas som kredit på förmånliga villkor,
- större delen av beloppet kan erbjudas som kredit på marknadsmässiga villkor i kombination med en gåva på resterande belopp.

Svenska blandade krediter är avsedda som en mellanform mellan traditionellt gåvobistånd och sedvanlig exportkreditfinansiering. Arbetsgruppen förordar därför att hela det belopp som ställs till u-landets förfogande i form av blandade krediter ges i form av kredit på förmånliga villkor.

En blandning av kommersiell kreditgivning och gåvobelopp är, enligt gruppens mening, mindre lämplig även av det skälet att u-länderna då skulle kunna få intryck av att Sverige intagit en avvisande hållning till önskemålen om krediter på förmånliga villkor.

Förmånliga krediter utformas olika i olika givarländer. Ibland erbjuds två separata krediter, en på kommersiella villkor och en på mjuka villkor, som tillsammans uppgår till det önskade kreditbeloppet (traditionell blandad kredit). I andra fall rör det sig om en enda kredit där en kommersiell del och en mjuk del så att säga redan färdigblandats.

Arbetsgruppen har eftersträvat en för svenskt vidkommande enkel, lättbegriplig och lätthanterlig konstruktion. Det synes då ligga närmast till hands att välja modellen med en enda kredit, vilken rimligen bör bli enklare att administrera än två.

Arbetsgruppen har också velat anknyta denna förmånliga kreditgivning till befintlig organisatorisk struktur på det finansieringstekniska området. Två alternativa konstruktioner synes närmast komma i fråga, nämligen:

- finanskrediter modellerade efter de regeringskrediter som under 1970-talets andra hälft lämnats till Portugal och Turkiet,
- en vidareutveckling av det svenska systemet för exportkreditgivning.

I det första fallet skulle Riksgäldskontoret ansvara för upplåning av erforderlig kreditvolym. Riksbanken skulle vara utbetalande och inkasserrande organ och skulle tillsammans med SIDA svara för administration av krediterna. Statsbudgeten skulle belastas med skillnaden mellan den ränta som betalades av låntagande land och den schablonränta Riksgäldskontoret betingade sig för utlåning till staten. Den svenska regeringen, genom ekonomidepartementet, skulle stå som kreditgivare gentemot mottagande land.

Arbetsgruppen anser att kreditgivning enligt den senare modellen är att föredra. De institutioner som då berörs är främst EKN som försäkrar exportkrediter till utlandet och SEK som refinansierar sådana krediter. Nödvändig kompetens för bedömning av köparens och säljarens solvens, mottagande lands kreditvärdighet, finansieringsvillkorens överensstämmelse med nationell och internationell praxis etc. finns inom dessa institutioner och kan utnyttjas. De blandade krediterna kan också på ett smidigt sätt inordnas i befintliga administrativa rutiner.

Härigenom kan den tillkommande administrativa hanteringen vid införandet av svenska blandade krediter minimeras. Både EKN och SEK är väl kända av svenskt näringsliv och svensk förvaltning. De är även internationellt inarbetade.

Ett nära samarbete har utvecklats mellan EKN och SEK vid den löpande handläggningen av olika exportkreditärenden. Huvuddelen av SEK:s statsstödda refinansiering av exportkrediter avser transaktioner som försäkrats av EKN. Sedan drygt tiotalet år har EKN också vänt sig till SIDA för bedömning av utvecklingsfrämjande effekter vid viss export till u-länder. För att erhålla beslutsunderlag till det relativt nyligen införda S-U-garantisystemet har nämnden tagit kontakt med industriverket för bedömning av samhällsekonomiska och industripolitiska effekter i samband med vissa exporttransaktioner. Vidare är Sveriges Exportråd företrätt i nämndens styrelse.

EKN föreslås vara beredande och beslutande organ i ärenden om blandade krediter. Vid beredningen bör beaktas utvecklingsfrämjande, industripolitiska och exportfrämjande effekter. Arbetsgruppen anser att denna beredning bör kunna ske på liknande sätt som vid ärenden om S-U-garanti. Blandade krediter bör kunna lämnas inom ramen för regeringsavtal mellan Sverige och mottagande u-land. Frågan om sådant avtal bör beredas i kanslihuset parallellt med att EKN tar ställning till själva kreditärendet.

Arbetsgruppen föreslår att beslut om blandade krediter fattas av EKN:s S-U-styrelse. Nämndens beslut

bör ej kunna överklagas. Berörda departement, liksom SIDA, finns företrädde i denna styrelse där de statliga representanterna är i majoritet. Styrelsebehandlingen bör främst avse länderval, utvecklingsfrämjande och exportfrämjande effekt samt den blandade kreditens gävoelement. Nämnden bör i sitt beslut specificera kreditbelopp, löptid, refinansieringsränta, amorteringstid m.m. Innan beslut om beviljande av blandad kredit kan träda i kraft skall från mottagande u-lands regering ha erhållits besked om att det ändamål för vilket krediten beviljas är prioriterat och betraktas som utvecklingsfrämjande. Det bör ankomma på EKN att avgöra om betalnings- och/eller transfereringsgaranti skall krävas i det enskilda fallet. EKN bör också ansvara för att notifiering av blandade krediter sker i enlighet med consensus-överenskommelsens bestämmelser.

Själva refinansieringsoperationen föreslås ombesörjas av SEK. Arbetsgruppen anser att SEK bör ges möjlighet att erbjuda refinansiering till de villkor som angivits av EKN. Bolaget bör därför kompenseras för skillnaden mellan uppburen ränta och amortering och faktisk upplåningskostnad. Refinansieringen föreslås ske i anslutning till den försöksverksamhet med statsstödd exportkreditgivning som beslöts av riksdagen i maj 1978. Affärsbankernas roll föreslås bli densamma som inom detta SEK-system. (Närmare beskrivning av SEK-systemet finns i kapitel 5.) Blandade krediter bör kunna erbjudas både i svenska kronor och i utländsk valuta enligt samma principer som gäller för SEK-systemet.

Refinansiering i SEK på mjuka villkor förutsätter att EKN-garanti eller annan tillfredsställande

säkerhet föreligger.

Ett införande av blandade krediter ställer krav på ökad kreditvolym inom SEK-systemet. I vilken mån den befintliga ramen för statsstödd refinansiering i SEK behöver utvidgas på grund av detta får prövas i annat sammanhang.

Administrationn av de blandade krediterna ställer anspråk på något utökade personella och andra resurser hos såväl EKN som SEK. Det bör ankomma på respektive organs styrelse att fastställa omfattningen av denna resursförstärkning. Kostnaderna för förstärkningen inom EKN bör kunna täckas av nämndens premieintäkter. SEK:s administrativa kostnader bör kunna täckas genom ett räntepåslag på samma sätt som enligt SEK-systemet. Liksom i SEK-systemet bör vidare löftesprovision tas ut.

7.5 Regeringsavtal

Som nämnts i föregående avsnitt kan det många gånger anses lämpligt att lämna blandade krediter inom ramen för en officiell överenskommelse på regeringsnivå mellan Sverige och mottagande u-land. En sådan överenskommelse kan ingås separat eller som del av ett mer omfattande samarbetsavtal. Den närmare formen får anpassas till det enskilda fallet. Eventuella regeringsavtal bör vara av mer övergripande natur och administrativt enkla att hantera.

Även i fall då regeringsavtal ingås bör ett separat finansieringsavtal slutas mellan kreditgivande och mottagande part. I detta avtal anges de detaljerade kreditvillkoren.

Slutande av avtal om blandade krediter synes ha en allmänt good-willakapande effekt genom den publicitet det ofta ges i mottagande u-länder. Det tycks dock spela olika stor roll i olika u-länder om avtalen ingås på regeringsnivå eller ej. Denna skillnad mellan olika u-länder bör givetvis beaktas från svensk sida.

7.6 Kreditvillkor

Arbetsgruppen anser att de blandade krediterna bör innehålla ett gåvoelement på minst 15% såsom det definieras av OECD:s utvecklingskommitté (DAC). Vidare bör en avvägning ske så att å ena sidan gåvoelementet anpassas efter mottagarlandets utvecklingsgrad och å andra sidan gåvoelementet avpassas så att de med krediterbudandet avsedda syftena uppnås till lägsta möjliga kostnad. Blandade krediter till de fattigaste u-länderna bör företrädesvis innehålla ett gåvoelement på 25% eller mer.

DAC baserar formeln för framräknande av en kredits gåvoelement på en alternativ schabloniserad lånekostnad för u-länder på 10%. Det faktiska gåvoelementet hos en svensk blandad kredit kommer således att skilja sig från det gåvoelement som framkommer enligt DAC:s beräkningsnormer om SEK:s upplåningskostnad inte är exakt 10%. Om upplåningskostnaden är högre kommer det faktiska gåvoelementet att vara större än det gåvoelement som framkommer enligt DAC-formeln. Sannolikheten för att SEK:s upplåningskostnad sedd i ett längre perspektiv kommer att över- eller underskrida 10%-nivån är omöjlig att förutse. Under den närmaste framtiden torde den dock ligga över denna nivå. Med upplåningskostnad

förstås här den sammanlagda kostnaden för både ränte- och växelkursdifferenser vid SEK:s ut- och upplåning i olika valutor.

Arbetsgruppen anser vidare att de kreditvillkor som erbjuds u-landet bör baseras på en avvägning mellan räntesats, återbetalningstid, kreditens totala löptid, förskottsandel, återbetalningsfri period m.m. Denna avvägning bör göras från fall till fall med hänsyn till preferenser i mottagarlandet och under beaktande av berörd exportaffärs särskilda karaktäristika.

I vissa fall kan mottagaren fästa stor vikt vid en längre kredittid, t.ex. med hänsyn till den planerade investeringens beräknade kassaflöde. Detsamma kan gälla om mottagarlandets tillgång på utländsk valuta förväntas bli knapp under kreditperioden.

Vissa ytterligare synpunkter på kreditvilkorens utformning har lämnats i avsnitt 7.3 "Produkter och projekt".

7.7 Fördelning av statsfinansiell kostnad

Svenska blandade krediter har positiva effekter både från biståndspolitisk och från exportfrämjande synpunkt. Arbetsgruppen finner det därför rimligt att statens kostnad för denna kreditgivning fördelas mellan berörda huvudtitlar på statsbudgeten.

I arbetsgruppens förslag till konstruktion av blandade krediter ges SEK möjlighet att medge refinansiering på mjukare villkor än inom SEK-systemet.

Detta system tillämpas f.n. under en försöksperiod och kan komma att ändras. Enligt arbetsgruppens uppfattning kan den föreslagna konstruktionen av blandade krediter bibehållas så länge grundtanken i SEK-systemet kvarstår, nämligen att SEK kan lämna förhandsutfästelse om refinansiering till fast ränta.

Statens kostnad för en blandad kredit kan sägas sönderfalla i två delar. En första del består av kostnaden för den räntesänkning som kan beviljas inom SEK-systemet. En andra del tillkommer på grund av att kreditvilkoren ytterligare mjukas upp. Sistnämnda kostnad kallas fortsättningsvis "den tillkommande kostnaden" för blandade krediter. Arbetsgruppen föreslår att den första delen finansieras på samma sätt och över samma anslag som motsvarande kostnad inom SEK-systemet. Den tillkommande kostnaden bör finansieras med biståndsmedel.

Vad gäller utbetalning av statens ersättning till SEK för den tillkommande kostnaden finns olika möjligheter. Man kan låta hela denna kostnad belasta statsbudgeten det är en kredit beviljas. Alternativt kan kostnaden fördelas jämnt över kreditens löptid. Arbetsgruppen anser det lämpligt att hela den tillkommande kostnaden finansieras med medel som ställts till förfogande för det budgetår då beslut om kreditutfästelse fattas. Kreditgivningen begränsas därmed automatiskt av storleken på de belopp som budgeterats för ändamålet.

Erforderliga budgetmedel bör reserveras när EKN fattat beslut om blandad kredit. Utbetalning till SEK föreslås ske i form av ett nuvärdesbelopp som

ställs till bolagets förfogande när kredittiden börjar löpa. Nuvärdesbeloppet bör baseras på 10% diskonteringsränta. Kredittidens startpunkt bör för detta ändamål definieras enligt de regler som tillämpas av EKN. Om utbetalning av kreditbelopp skett innan kredittiden börjat löpa (under byggnadstiden) skall SEK:s sedvanliga refinansieringsräntor gälla fram till startpunkten.

För att kunna tillämpa detta avräkningsförfarande krävs att den tillkommande kostnaden för blandade krediter kan beräknas på förhand. Arbetsgruppen föreslår att man utgår från de för u-länderna förmånligaste villkor som vid en viss tidpunkt kan beviljas för refinansiering av exportkrediter inom SEK-systemet. För närvarande är dessa villkor 10 års kredittid till 8,25% ränta för lån i svenska kronor. En sådan kredit har 5,7% gåvoelement. Ges krediten i stället i utländsk valuta är motsvarande räntesats 7,75% och gåvoelementet 7,6%.

Skillnaden mellan den blandade kreditens gåvoelement och det gåvoelement som kan uppnås vid förmånligast möjliga refinansiering inom SEK-systemet utgör den tillkommande kostnaden för blandade krediter. Efter- som arbetsgruppen föreslår att gåvoelementet för en blandad kredit skall beräknas enligt DAC:s normer blir den tillkommande kostnaden, vid ett givet gåvoelement, konstant vid oförändrade gränsvärden i SEK-systemet. Den förändras alltså inte om kredittiden förlängs eller om en amorteringsfri period beviljas.

Den tillkommande kostnaden är enbart beroende av gåvoelementets storlek. Kostnadsfördelningen är

enkel att fastställa. Vid 15% gåvoelement blir den biståndsfinansierade kostnaden 9,3% av kreditbeloppet om krediten ges i svenska kronor och 7,4% om den ges i utländsk valuta. Vid 25% gåvoelement blir den biståndsfinansierade delen 19,3% resp. 17,4% (se bilaga 1).

Kostnaden inom ramen för SEK-systemet kommer att variera beroende på SEK:s upplåningsränta. Om upplåningsräntan är exakt 10% uppkommer inga kostnadsökningar för SEK-systemet vid förlängd löptid eller amorteringsfri period. Om upplåningsräntan ligger under 10% minskar SEK-systemets kostnad, medan biståndskostnaden förblir konstant. Arbetsgruppen anser emellertid att den kostnad som belastar biståndsanslaget ej bör få överstiga den faktiska gåvoandelen hos en blandad kredit (se avsnitt 2.2.1).

För att ge en indikation på hur statens sammanlagda kostnad fördelar sig mellan SEK-systemet och biståndsanslaget har arbetsgruppen räknat fram kostnadsfördelningen vid några olika kombinationer kreditvillkor. Det visar sig då att SEK-systemet kommer att finansiera 23% av nuvärdet av statens kostnad för en blandad kredit, om SEK:s upplåningsränta är 10% och kreditens gåvoelement är 25%. Ökar upplåningsräntan ökar också SEK-systemets totala kostnader och därmed dess andel. Se vidare bilaga 1.

7.8 Omfattning och finansiering av svenska blandade krediter

I regeringens budgetförslag för budgetåret 1980/81 har anvisats 60 milj.kr. på tredje huvudtiteln under anslaget C 2 Bilateralt utvecklingssamarbete för

finansiering av kostnader i samband med blandade krediter. Detta belopp skall täcka den tillkommande kostnad, utöver finansiering inom SEK-systemet, för vilken redogjorts i föregående avsnitt.

Bur stor total kreditvolym som med utgångspunkt från detta belopp kan komma att beviljas i form av blandade krediter beror på vilka kreditvillkor som medges i de enskilda fallen.

Kreditvillkoren är av betydelse eftersom ett högre gåvoelement innebär att en större del av de medel som budgeterats särskilt för blandade krediter då utnyttjas för varje enskild kredit jämfört med vad som skulle varit fallet vid ett lägre gåvoelement. Ju högre gåvoelement som medges i det enskilda fallet desto mindre total kreditvolym kan beviljas i form av blandade krediter. Är gåvoelementet 15% räcker 60 milj.kr. till en kreditvolym på 645 milj.kr. Vid 25% gåvoelement kan en kreditvolym på ca 310 milj.kr. beviljas med hjälp av samma belopp.

Lämplig verksamhetsvolym och anslagsbehov för kommande budgetår bör övervägas i det sedvanliga budgetarbetet. Arbetsgruppen föreslår att medel därvid anvisas för kreditgivning i minst motsvarande omfattning som för budgetåret 1980/81.

En särskild faktor att beakta i sammanhanget är att de beslut som fattas av EKN och SEK avser förhandsutfästelser om refinansiering på vissa kreditvillkor. Det är emellertid inte troligt att alla sådana utfästelser kommer att tas i anspråk eftersom alla affärsförhandlingar inte kan förväntas leda fram

till leverans. Planerings- och projekterings-tiden för investeringar i u-länder är ofta lång. Ibland kan det röra sig om åtskilliga år. Under sådana omständigheter kan det hända att mottagarlandet t.ex. ändrar det planerade projektets inriktning eller utformning så att svenska leverantörer inte längre är aktuella. Mottagarlandet kan också senarelägga en planerad investering på obestämmd tid.

Arbetsgruppen anser därför att utfästelser om finansiering i form av blandade krediter bör vara tidsbegränsade. Giltighetstiden för löften om blandade krediter bör överensstämma med giltighetstiden för utfästelser om EKN-garanti för samma transaktioner. Utfästelser om blandade krediter bör också kunna förlängas på samma sätt som utfästelser om garanti.

Alla utfästelser om blandade krediter kan, som nämnts, inte förväntas resultera i att kreditbeloppen verkligen utnyttjas. Beträffande exportkreditgarantier utgår EKN f.n. från att 40% av beviljade utfästelser avser affärer som blir av. Garantiutfästelser avräknas därför bara med 40% av sitt belopp mot den ram för garantigivning som statsmakterna fastställt. För kreditgivning inom SEK-systemet tillämpas en motsvarande avräkningsprocent på 25%.

Blandade krediter är betydligt förmånligare för mottagaren än erbjudanden om exportkrediter på sedvanliga villkor. Arbetsgruppen anser därför att avräkningsprocenten för blandade krediter bör vara högre än för kreditgivning inom SEK-systemet eller vid EKN:s garantigivning. Under en inledningsperiod kan det vara motiverat att inte bevilja löften om en större volym blandade krediter än vad som verkligen kan finansieras med budgeterade medel. När erfarenhet vunnits

av i vilken utsträckning sådana utfästelser utnyttjas får avgöras om avräkning med 100% bör bibehållas eller om en lägre procentsats kan fastställas.

7.9 Garantiordning

För att blandad kredit skall kunna utgå erfordras att EKN-garanti eller annan tillfredsställande säkerhet föreligger. Arbetsgruppen utgår från att EKN i merparten av fallen skall kunna lämna garanti inom ramen för ordinarie garantisystem dvs. normalgaranti eller S-U-garanti.

Om nämnden inte anser sig kunna medge S-U-garanti inom ordinarie system och det rör sig om särskilt biståndspolitiskt motiverad export som avses finansieras med blandade krediter, bör möjlighet finnas att ändå överväga sådan garanti. Ett tillägg till det bemyndigande som nämnden erhållit genom prop. 1978/79:201 krävs för att den i dessa fall skall ha möjlighet att acceptera ett ökat risktagande. En sådan möjlighet skall självfallet inte påverka gällande riktlinjer för S-U-systemet eller ändra principerna för risktagandet i övrigt.

Arbetsgruppen anser att den särskilt biståndspolitiskt motiverade garantigivning som kan föranledas av blandade krediter bör kunna rymmas inom den ram för högsta betalningsansvar som anvisats av riksdag och regering för EKN:s S-U-system. Enligt gruppens mening torde det endast bli aktuellt att medge ett fåtal sådana garantier under varje budgetår. Det bör ankomma på EKN att fastställa premiesats och täckningsgrad för dessa garantier.

Premiemedel för särskilt biståndspolitiskt motiverad

garantigivning i samband med blandade krediter bör tillföras en särskild s.k. säkerhetsreserv, upprättad inom EKN enligt samma principer som för annan garantigivning. Utbetalningar på grund av skadefall på dessa garantier bör finansieras med medel från säkerhetsreserven. Är reserven ej tillräcklig bör, på samma sätt som vid annan garantigivning, tillfälliga dragningar kunna göras på den rörliga kredit som står till förfogande hos Riksgäldskontoret.

Nämnden bör årligen redovisa säkerhetsreservens storlek till regeringen. Skulle reserven då visa sig negativ bör EKN ha rätt till viss ersättning. Ersättning kan utgå för gjorda utbetalningar antingen 2 år efter respektive obetald fordrans förfallodag eller efter det att multilateral skuldkonsolideringsöverenskommelse ingåtts. Även räntekostnader för sådana utbetalningar bör ersättas. Denna ersättning till EKN bör utbetalas från biståndsanslaget. Någon svårighet att budgetera beloppets storlek bör ej uppstå eftersom det rör sig om ersättning i efterhand.

Betalningar som inflyter från köpare till EKN, efter det att nämnden gjort utbetalning till garantitagare, bör tillföras säkerhetsreserven. Därmed minskar behovet av framtida utbetalningar från biståndsanslaget.

7.10 Schematisk översikt över gången hos ett ärende enligt arbetsgruppens förslag till konstruktion av svenska blandade krediter

Ett svenskt exportföretag preliminärförhandlar med en köpare i ett u-land. Båda parter är intresserade av fortsatta diskussioner om en konkret affär.

- 1) Exportören ansöker hos EKN om mjuka kreditvillkor och exportkreditgaranti. Samtidigt ansöks hos SEK om kreditutfästelse.
- 2) EKN bereder kreditärendet med beaktande av utvecklingsfrämjande, industripolitisk och exportfrämjande effekt. Besked inhämtas från mottagarlandets regering om att man där prioriterar den aktuella affären och att den har en utvecklingsfrämjande effekt. Garantiärendet bereds av EKN i vanlig ordning.

I förekommande fall bereds frågan om regeringsavtal parallellt inom kanslihuset.
- 3) Nämndens S-U-styrelse beslutar om bifall eller avslag av ansökan i vad avser mjuka kreditvillkor respektive exportkreditgaranti. Nämndens beslut kan ej överklagas. Erforderliga budgetmedel reserveras.

Styrelsebehandlingen avseende mjuka kreditvillkor koncentreras på länderval, utvecklingseffekter, exportfrämjande effekt och gåvoelementets storlek. EKN utfärdar utfästelse om garanti och om förmånliga kreditvillkor.
- 4) Sedan SEK för sin del berett ärendet tar dess styrelse, med EKN-beslutet som grund, ställning till utfästelse om refinansiering på förmånliga kreditvillkor.
- 5) Den svenska regeringen tar om så erfordras ställning till om ett övergripande avtal med erbjudande om den föreslagna krediten skall ingås med

regeringen i mottagande u-land. Regeringsavtal ingås.

- 6) Förhandlingar mellan köpare och säljare slutförs.
- 7) Finansieringsavtal ingås mellan kreditgivare och mottagare.
- 8) Kreditbeloppet utbetalas av SEK som då av budgetmedel erhåller ersättning med nuvärdet av den tillkommande kostnaden för den blandade krediten.

7.11 Ikraftträdande, författningsändringar m.m.

Arbetsgruppen anser att blandade krediter bör kunna beviljas så snart under budgetåret 1980/81 som det med hänsyn till riksdagsbehandling och administrativa förberedelser är möjligt. Målsättningen bör vara att systemet skall kunna tillämpas fr.o.m. den 1 januari 1981.

Under de närmaste åren bör en löpande utvärdering av systemet för blandade krediter ske i samband med det årliga budgetarbetet inom regeringskansliet.

Arbetsgruppens förslag innebär att EKN och SEK åläggs delvis nya uppgifter, vilket torde kräva vissa författningsändringar.

Den närmare utformningen av de föreslagna reglerna för blandade krediter och för garantigivning i samband med sådana krediter bör enligt arbetsgruppens

mening ske i förordning. Vidare torde instruktionen (1965:660) för exportkreditnämnden behöva ändras.

De nya uppgifter som SEK erhåller enligt arbetsgruppens förslag innebär ett tillägg till, men inte nödvändigtvis en utvidgning av, de förvaltningsuppgifter rörande statsstödd exportkreditgivning, som bolaget anförtrots med stöd av lagen (1978:403) om beslutanderätt för svenskt kreditaktiebolag i fråga om exportkredit i vissa fall. Både de hittillsvarande och de nya uppgifterna innebär myndighetsutövning. Enligt 11 kap. 6 § regeringsformen krävs det stöd i lag för att överlämna förvaltningsuppgift som innebär myndighetsutövning till annan än myndighet. Det bör därför övervägas om utformningen av ovan nämnda lag täcker SEK:s nya uppgifter. En mer detaljerad reglering av SEK:s nya uppgifter kan lämpligen ske i förordningsform.

Vidare bör uppgörelse träffas mellan staten och SEK om formerna för ersättning till bolaget för kostnader i samband med blandade krediter.

Bilaga 1

Statens kostnad för svenska blandade krediter - räkneexempel

Arbetsgruppen har räknat fram några exempel som belyser statens kostnad för blandade krediter. Beräkningarna baseras på det förslag till utformning av kreditgivningen som redogjorts för i kapitel 7.

Blandade krediter antas i exemplen ges i svenska kronor. Eftersom blandade krediter föreslås delvis bekostas med ett nuvärdesbelopp som belastar biståndsanslaget det år beslut fattas, har den kostnad som faller på SEK-systemet också nuvärdesberäknats för att möjliggöra en jämförelse. Diskonteringsräntan är 10%. SEK:s upplåningskostnad består av ränta samt växelkurskostnad, i de fall sådan uppstår.

Beräkningarna avser i samtliga fall ett kreditbelopp på 100 milj.kr. SEK-systemet utnyttjas för att refinansiera den blandade krediten till 8,25% fast ränta vid en löptid på 10 år. Resterande kostnad finansieras med medel från biståndsanslaget. Vid längre kredittider förblir den sålunda framräknade biståndskostnaden konstant.

Nedanstående tabeller baseras på sex olika uppsättningar kreditvillkor. Tre av dem illustrerar ca 15% gävoelement (framräknat enligt DAC:s normer). De övriga tre illustrerar ca 25% gävoelement. De exemplifierade kreditvillkoren har valts för att belysa förmånlig kreditgivning med tonvikt lagd på sänkt räntesats, förlängd återbetalningstid eller

en återbetalningsfri period under kredittidens första år. Återbetalning i lika stora halvårsvisa rater har antagits.

Följande uppsättningar kreditvillkor har jämförts:

<u>Gåvoelement ca 15%</u>		<u>Gåvoelement ca 25%</u>	
<u>Tonvikt på sänkt räntesats</u>			
10 års kredittid	10 års kredittid		
5,81% ränta	3,18% ränta		
<u>Tonvikt på förlängd återbetalningstid</u>			
20 års kredittid	20 års kredittid		
7,16% ränta	5,43% ränta		
<u>Tonvikt på en återbetalningsfri period i början</u>			
15 års kredittid, varav	15 års kredittid, varav		
5 återbetalningsfria år	5 återbetalningsfria år		
7,36% ränta	5,75% ränta		

I följande tre tabeller illustreras dels den sammanlagda statliga kostnaden för blandade krediter med de exemplifierade kreditvillkoren, och dels fördelningen av denna kostnad mellan biståndsanslaget och SEK-systemet. Beloppen i tabellerna är nuvärdesbelopp i milj.kr.

Tabell 1

Exempel på statens kostnad för blandade krediter om tonvikten lagts på sänkt räntesats

	SEK:s upplåningskostnad	15% gåvoelement milj.		25% gåvoelement milj.	
		kr.	%	kr.	%
8% ¹⁾	biståndsmedel:	9,3	126	19,3	111
	SEK-systemet:	+1,9	+26	+1,9	+11
9%	"	9,3	83	19,3	91
		1,9	17	1,9	9
10%	"	9,3	62	19,3	77
		5,7	38	5,7	23
11%	"	9,3	49	19,3	67
		9,5	51	9,5	33
12%	"	9,3	41	19,3	59
		13,3	59	13,3	41

Tabell 2

Exempel på statens kostnad för blandade krediter om tonvikten läggs vid förlängd återbetalningstid

	SEK:s upplåningskostnad	15% gåvoelement milj.		25% gåvoelement milj.	
		kr.	%	kr.	%
8% ¹⁾	biståndsmedel:	9,3	358	19,3	153
	SEK-systemet	+6,7	+258	+6,7	+53
9% ¹⁾	"	9,3	106	19,3	103
		+0,5	+6	+0,5	+3
10%	"	9,3	62	19,3	77
		5,7	38	5,7	23
11%	"	9,3	44	19,3	62
		11,9	56	11,9	38
12%	"	9,3	34	19,3	51
		18,2	66	18,2	49

1) Den kostnad som belastar biståndsanslaget bör ej få överstiga den faktiska gåvoandelen hos en blandad kredit

Tabell 3

Exempel på statens kostnad för blandade krediter
om tonvikten läggs på återbetalningsfri period

SEK:s upp- lånings- kostnad		15% gävo- element milj. kr.		25% gävo- element milj. kr.	
		kr.	%	kr.	%
8% 1)	biståndsmedel:	9,3	274	19,3	144
	SEK-systemet:	+5,9	174	+5,9	+44
9% 1)	"	9,3	101	19,3	101
		+0,1	+1	+0,1	+1
10%	"	9,3	62	19,3	77
		5,7	38	5,7	23
11%	"	9,3	45	19,3	63
		11,5	55	11,5	37
12%	"	9,3	35	19,3	53
		17,2	65	17,2	47

Som framgår av tabellerna ökar SEK-systemets kostnad när SEK:s upplåningsränta stiger. Den kostnad som finansieras med biståndsmedel påverkas däremot inte av variationer i upplåningskostnaden.

Tabellerna 1-3 anger de kostnader som uppstår vid en kreditvolym på 100 milj.kr. Med utgångspunkt från dessa exempel kan man således räkna fram hur stort belopp som behöver tas i anspråk från biståndsanslaget för att finansiera en viss kreditvolym.

Exempel: En blandad kredit på 100 milj.kr. med 25% gävoelement kostar 19,3 milj.kr. i biståndsmedel. Är kreditvolymen 200 milj.kr. kostar den 38,6 milj.kr. osv.

Omvänt räcker 60 milj.kr. i biståndsmedel till en kreditvolym på 311 milj.kr. om gävoelementet är 25%. Är gävoelementet 15% räcker samma belopp i stället till en kreditvolym på 645 milj.kr.

1) Den kostnad som belastar biståndsanslaget bör ej få överstiga den faktiska gävoandelen hos en blandad kredit.